

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FARKLI SPOR BRANŞLARINA GÖRE SPORTMENLİK
ANLAYIŞININ İNCELENMESİ

EMİNE ŞAHİN

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ALİ KEMAL TAŞKIN

KİLİS

2024

T.C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI



Doç. Dr. Ali Kemal TAŞKIN danışmanlığında, Emine ŞAHİN tarafından hazırlanan “**Farklı Spor Branşlarına Göre Sportmenlik Anlayışının İncelenmesi**” adlı tez çalışması 12/08/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Antrenörlük Ana Bilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Bu tezin kabulü, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../202... tarih ve/..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Doç. Dr. Ali Kemal TAŞKIN

Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokulu/Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim
Dalı

Üye

Prof. Dr. Uğur ABAKAY

Gaziantep Üniversitesi/Spor Bilimleri Fakültesi/
Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

Üye

Doç. Dr. Muhammet Hakan MAYDA

Kilis 7 Aralık Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokulu/ Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim
Dalı

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç GÜLCÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü



ÖZET

FARKLI SPOR BRANŞLARINA GÖRE SPORTMENLİK ANLAYIŞININ İNCELENMESİ

Emine ŞAHİN

Antrenörlük Eğitimi Ana Bilim Dalı

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Danışman: Doç. Dr. Üyesi Ali Kemal TAŞKIN

Sayfa: 65

Yıl:2024

Bu çalışmanın amacı; sportmenlik eyleminin belirlenen demografik kavramlara göre incelenmesini amaç edinen betimsel tarama şeklinde ve aynı sırada sportmenlik ölçek puanlarının değişkenlerine göre değişip değişmediğini ortaya çıkarmayı amaç edinen kesitsel araştırma türünde betimsel bir çalışma olarak planlanmıştır. Araştırma grubu 327 sporcudan oluşmaktadır. Floor Curling ve Curling sporcuları farklı illerden seçilirken, diğer branşlar Kilis ve Gaziantep illerindeki sporcular arasından gönüllülük esasına göre tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Gümüş ve diğerleri (2020) tarafından tasarlanan Sportmenlik Davranış ölçeği yirmi yedi maddeden meydana gelmektedir. Verilerin analizinde SPSS 22.0 programından yardım alınmıştır. Veri setlerinin normallik testleri için Kolmogorov-Smirnov programı kullanılmış olup basıklık ve çarpıklık değerleri -2,+2 aralığında olduğundan parametrik testler yapılmıştır. İstatistiksel yöntem olarak iki grupların karşılaştırmasında Bağımsız örnekler t testi, çoklu grupların karşılaştırmasında tek yönlü varyans testi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığı belirlemek için Tukey LSD testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda Curling ve Floor Curling branşıyla uğraşan sporcuların diğer (basketbol, voleybol, hentbol ve futbol) branşla uğraşanlardan daha sportmen oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Spor, sportmenlik, doping, argo kelimeler, şike

ABSTRACT

EXAMINING THE UNDRSTANDING OF SPORTSMANSHIP ACCORDING TO DIFFERENT SPORTS BRANCHES

Emine ŞAHİN

Coaching Education Department

Kilis 7 Aralık University, Graduate Education Institute

Supervisor: Doç. Dr. Ali Kemal TAŞKIN

Page:65

Year:2024

The aim of this study was planned as a descriptive study in the form of a descriptive survey aiming to examine the sportsmanship action according to the determined demographic concepts and in the same order and as a descriptive study in the cross-sectional research type aiming to reveal whether the sportsmanship scale scores change according to the variables. The research group consisted of 327 athletes. Floor Curling and Curling athletes were selected from different provinces, while the other branches were selected through random sampling among the athletes in Kilis and Gaziantep provinces on the basis of volunteerism. The Sportsmanship Behavior scale designed by Gümüş and others (2020) consists of twenty-seven articles. SPSS 22.0 program was used to analyze the data. Kolmogorov-Smirnov was applied for the normality tests of the data sets and parametric tests were performed since the kurtosis and skewness values were in the range of -2,+2. As a statistical method, Independent sample t test was used for the comparison of two groups and One Way Anova test was used for the comparison of multiple groups. Tukey LSD test was used to determine the difference between the groups. The hypotheses of our research are as follows: Sportsmanship behaviors differ according to gender, sports branches, watching sports matches, having athletes in the family, educational status and years of playing sports. As a result of the analysis, it was concluded that the athletes involved in the Curling and Floor Curling branches were more sportsmanlike than those involved in other branches (basketball, volleyball, handball and football).

Keywords: Sports, sportsmanship, doping, slang words, match-fixing

TEŞEKKÜR

Tüm yüksek lisans dönemimde bana ışık tutan değerli danışmanım Doç. Dr. Ali Kemal TAŞKIN’a çok teşekkür ederim.

Tüm tezim boyunca desteğini asla esirgemeyen her hatamı özveri ile düzelten kıymetli hocam Prof. Dr. Uğur ABAKAY’a emekleri için teşekkür ederim.

Baőtta annem ve babam olmak üzere bütün kardeşlerime bana güvendikleri ve manevi destekleri için teşekkür ederim.

Curling Sporcuları ile iletişim kurmamı sağlayan çok değerli hocam Mehmet GÜLTEKİN’e ve Kuzey Yamacı Spor Kulübüne teşekkür ederim.

Curling ve Floor Curling’le tanışmamı sağlayan bana bu braşların gelişmesi için emek veren Baőtta Curling Federasyon Başkanım Prof. Dr. Kenan őEBİN’e ve Curling ailesine çok teşekkür ederim.

Tezimin yazım aşamasında destek olan arkadaşım Esra şAHİN, yeğenlerim İrem ve Gül Nisa ÖZDEMİR’e canı gönülden teşekkür ederim.

Zeugma Gaziantep Spor kulübüne desteklerinden ötürü teşekkür ederim.

....../....../202....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, kullanmış olduğum tüm bilgiler ve yorumlar için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili bu beyanıma aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

İmza

Emine ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Amaç.....	2
2.GENEL BİLGİLER	3
2.1.Sporun Tanımı	3
2.2.Sporun Tarihçesi	5
2.3.Türk Spor Tarihçesi	6
2.4.Sportmenlik.....	8
2.4.1. Sportmenliğin önemi.....	8
2.5. Sportmenliğin Tarihçesi.....	10
2.6. Sporda Fair Playin Türkiye ve Dünyada Geliştirilmesine Yönelik Uygulamalar ...	11
2.7. Fair Play.....	11
2.8. Fair Play Dışı Davranış Kavramı.....	12
2.9. Sportmenlik Dışı Davranış Türleri	14
2.9.1.Şiddet ve saldırganlık:	14
2.9.2. Hile ve aldatma:	15
2.9.3. Şike:	15
2.9.4. Küfür.....	16
2.9.5. Doping:	17

2.10. Sportmenliğin Alt boyutları	18
2.10.1. 222 Sayılı sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun.....	18
2.10.2. 6222 Sayılı kanun öncesi dönem	19
2.10.3. 6222 Sayılı kanun sonrası dönem.....	19
2.11. 6222 Sayılı Kanun'un Kapsamı.....	19
2.11.1. 6222 Sayılı kanuna göre yasak fiiller	19
2.11.2. Sporda fair play örnekleri	20
2.12. Sportmenlik Dışı Uygulamalara Sebep Olan Faktörler	22
2.13. Sporda Rekabetçi Öfke	24
2.14. Sporda Öfke ve Agresif Davranış Yönetimi.....	24
3. Spor Branşları Hakkında Genel Bilgi	26
3.1. Basketbol	26
3.2. Curling	27
3.3. Voleybol.....	27
3.4. Hentbol.....	28
3.5. Futbol.....	29
3.6. Floor Curling.....	29
4.MATERYAL ve YÖNTEM	31
4.1. Araştırma Yöntemi ve Modeli	31
4.2. Araştırmanın Örnekleme	33
4.3. Araştırmada Kullanılacak Veri Toplama Araçları.....	33
5.BULGULAR.....	35
6.TARTIŞMA VE SONUÇ	39
8.KAYNAKÇA.....	43
9. EKLER.....	51
10. ÖZGEÇMİŞ	52

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 4.1 Araştırma Grubuna ait kişisel özelliklerin dağılımı	32
Tablo 2 Araştırma grubunun(A.G.) ölçekten elde ettikleri değerleri Cinsiyet özelliği açısından karşılaştırması	35
Tablo 3 Araştırma grubunun ölçekten elde ettikleri puanların branş maçlarını izleme değişkeni açısından karşılaştırması.....	35
Tablo 4 A.G ölçekten elde ettikleri değerleri ailede sporcu olma durumu özelliği açısından karşılaştırması	35
Tablo 5. A.G. ölçekten elde ettikleri değerlerin eğitim durumu özellikleri açısından karşılaştırması	36
Tablo 6. Araştırma grubunun ölçekten elde ettikleri değerlerin branş bazında karşılaştırması	37
Tablo 7. Araştırma grubunun ölçekten elde ettikleri ölçütlerin Spor yapma Yılı değişkeni açısından karşılaştırması	38

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
Ark	: Arkadaşları
Ed	: Editör
Akt	: Aktaran
Çev	: Çeviren
Vb	: Ve Benzeri
N	: Denek Sayısı
%	: Yüzdelik oran
F	: Frekans
Min	: Minimum Değer
Max	: Maksimum Değer
Ss	: Standart Sapma
P	: Anlamlılık Düzeyi
Vd.	: Ve Diğerleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDMK	: Türkiye Doping Mücadele Komisyonu
TDK	: Türk Dil Kurumu
MS.	: Milattan Sonra
MÖ.	: Milattan Önce
WADA	: World Anti-Doping Agency
A.G.	: Araştırma gurubu

1.GİRİŞ

Sporun bireyin bedensel ve ruhsal sağlığını geliştirmek, var olan bilgi, kabiliyet ve beceriyi geliştirerek sosyal hayata uyumunu kolaylaştırmakta ve bireyin kişilik özelliklerine olumlu yönde katkı sağladığını ve gerçekleştirilecek spor organizasyonları ile birlikte bireyler, kültürler ve ülkeler arası dayanışma, kaynaşma, barış sağlamlaştırma gibi hedefler noktasında belli kurallara uyarak yarışılan müsabakada yapılan branşın kuralları içinde rekabet etme ve kazanmak için yarışma amacıyla yapılan faaliyetlere spor denmektedir (Tuncay, 1991)

Spor sadece fiziksel eylemler ile var olmaktan öte toplumun dinamiğini oluşturan sosyallik, kaynaşma ve bütüncül bir iyi oluşu içerisine alan bir yapıyı içerisinde barındırmaktadır. Özellikle diğler insanlarla bir araya gelmede ve performans gösterme özelliklerinin diğlerleri ile olan etkileşimi geliştirmede önemli bir araç rolü üstlenmektedir. Bu bağlamda Fair play kavramı ilk olarak akla gelmektedir. Fair Play; temiz, dürüst, doğru, namuslu ve benzeri anlamlarında kullanılan “fair” kelimesi ile oyun anlamına gelen “game-play” kelimelerinin birleşmesinden oluşmaktadır. Bu bağlamda fair play “fırsat eşitliğini korumak” anlamına gelmektedir (Fleming, 2011).

Sporun dünya gündeminde daha fazla yer almasıyla birlikte popülerliği artmış, artan popülerlikle birlikte de kazanma hırısı birincil planda tutulmuştur. Sporcular sosyal yaşantılarında her ne kadar sakin bireyler olsalar da, kazanma arzusuyla birlikte gerek saha içerisinde, gerekse tribünlerde bazı istenmeyen tutum ve davranışlara yol açabilmektedirler. Bu da sporun gerçek ruhuna ve mentalitesine zarar vermiş, gerçek amacından saptırılmış, ticari çıkarlar ahlaki değlerlerin üzerinde tutulmasına neden olmuştur (Tel, 2014). Sporcular etik olmayan yollarla kazandıklarında bile, mücadele edilen spor branşının gerektirdiğı dereceye ulaştıklarında kendilerini başarılı olarak kabul görmüşlerdir. Analitik derecenin elde edilmesinden sonraki süreçte mücadele esnasında gösterilen ahlak dışı davranışlar gözlemlense bile göz ardı edilmiştir (Balçıkanlı & Yıldırım, 2011). Arka plana itilen etik değlerler sporcuların adil oyun anlayışını günden güne köreltmış, sporun bütün bileşenlerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Spora artan özel ilginin, spor endüstrisi içinde artan mali faktörlerin çok fazla büyümesi ile doğrudan ilişkisi vardır. Ticari ilişkiler ile sporun birbirine yaklaşması sportmenlik (fair play) anlayışının olumsuz yönde etkilenmesine neden olmuştur. Bu olumsuz durum

en küçük yarışmalardan uluslararası turnuvalara kadar tüm müsabakalarda farklılık gösterip etkilenmesine sebep olmuştur (Şahin, 2009).

Spor ve spor müsabakalarının en önemli parçalarından biri de seyircilerdir. Sporun bu denli popüler olmasında izleyicilerin rolü oldukça büyüktür. İlgi alanına giren veya dikkatini çeken branşlara yönelen sporseverler, gerek bireysel gerek takım sporlarında takımlarını desteklemiş, başarılarıyla mutlu olmuş, başarısızlıklarıyla üzüntü duymuşlardır. Saha içerisinde sporcu veya sporcuların her hareketini dikkatle takip edip, sporcuları kendilerine rol model edinmişlerdir (Pehlivan & Konukman, 2004).

1.1.Amaç

Sporda bu olumsuz davranışları önlemek, düzenlemek, profesyonel düşünmek ve sporcuları sportmenlik dışı davranışlardan uzak tutmak hiç şüphesiz antrenörlerin, hakemlerin ve sporcuların sorumluluğundadır. Bu çalışmada, müsabaka sırasındaki kazanma arzusunun, stresin ve baskının sportmenliği nasıl etkilediğini araştırmak amaçlanmıştır. Ülkemizde sporun çeşitli alanlarında ve temas sporlarında fair play ile ilgili çalışmaların az olması ve sportmenliğin öneminin giderek artması nedeniyle bu çalışma yapılmıştır.

Çeşitli spor konseptlerinin etkisi, sporun başarısı ve kalitesinin yanı sıra fair play düzeyi üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Ancak fair play kavramı sporun başarısını ve kalitesini etkilerken, fair play kavramını etkileyen çeşitli değişkenler ve faktörler de bulunmaktadır. Bu çalışma, çeşitli değişkenlere bakarak bu değişkenler arasındaki anlamlı bağıllık düzeyini ve sporcular arasındaki fair play düzeyini belirlemeyi amaçlamaktadır. Farklı spor dallarındaki insanlar arasındaki fair play düzeyiyle anlamlı bir şekilde ilişkili olan değişkenlere dayalı olarak sporcular arasındaki fair play düzeyinin iyileştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması önemlidir.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Sporun Tanımı

Günümüzde insanların katıldığı en popüler fiziksel aktivite türlerinden biri olan spor, tüm toplumlarda farklı zamanlarda ve farklı konumlarda ortaya çıkmıştır. Bu da evrensel hal almıştır. Bu popülerliğin temelinde ise bütün toplumların fiziksel aktiviteyi farklı şekillerde uygulamaları yatmaktadır. Günümüzde spor, gençlerin ve çocukların ustalaştığı bir fiziksel aktivite olduğu kadar topluma yayılmış kültürel bir aktivite olarak da görülmektedir.

Sporun yaklaşık 2500 yıllık bir tarihi vardır. Bu karmaşık ve derin geçmişe sahip olmak sporun kavramını da çeşitlendirmektedir. Fişek, (1985) sporla alakalı tanımları birkaç alt başlıkta açıklamaktadır. Bunlardan birincisi sporun, doğuştan gelen insan saldırganlığının sağlıklı ve barışçıl bir çıkış noktası olmasıdır. Spor, saldırganlık güdülerini kontrol edebilme yeteneğinin yanı sıra, hissedilen olumsuz saldırganlık güdülerinin olumluya dönüştürülmesinde de önemli bir faktördür. Durum bu şekilde düşünüldüğünde “saldırganlık ve kazanma mücadelesi” ifadesine dikkat edilmelidir. Oyun kazanmak için mücadele etme mantığıyla oynanıyorsa, agresif oyun mantığının oyuna dahil edilmesi saldırganlığa sempati oluşturacak ve oyun asıl hedefinden sapacaktır. İkinci tanım ise sporun insanların sağlıklı bir toplum oluşturmasını sağlamasıdır (Dever, 2015). Burada sporun beden ve ruh sağlığı açısından etkili olduğu; toplumun sağlıklı, sağlıklı oluşumu ve sosyalleşmesi açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bunun nedeni, sporun sağlıklı ilişkilerin geliştirilmesine ve saldırganlık içgüdüsünün giderilmesine olumlu etkisi olmasıdır. Üçüncü tanım ise spora dair özellikle militarist bir anlayış modeli öngörmekte ve bireylerin böyle bir anlayışa doğru gelişmesine olanak sağlamaktadır. Bu tanım, sporun insanları saygın bireyler haline getirmedeki etkisini vurgulamaktadır (Dever, 2015).

Yıldız (1979) spor kelimesinin Latince kökenli olduğunu belirtmiştir. Ona göre spor kelimesinin İngilizce aracılığıyla dünyaya tanınmış ancak kelimenin kökeni Latince “dağılmak” veya “birbirinden ayrılmak” anlamına gelen disportare, desportare kelimesine dayanıyor. Başlangıçta İngilizce’de disport veya desport olarak yayılan bu kelimeler zamanla o kadar kullanıldı ki ilk hece atılarak spor haline gelmiştir.

Spor, bireylerin içsel dünyasından çıkıp yeni alanlara çıkmalarına, değişik inanç ve fikir yapısına sahip insanlarla iletişim ve etkileşim kurmalarına olanak sağlar. Spor, bir takım

fiziksel egzersizler olarak görülmesinin yanı sıra, aynı zamanda bir takıma ait olma duygusu oluşturarak kişilerin sosyalleşmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu sayede sporun tek taraflı gelişime katkı sağlamadığı, hareket gelişiminin yanı sıra psiko-sosyal gelişim açısından da yüksek faydalar sağladığı görülmektedir (Dever, 2015).

Tüm bu tanımlamalardan sonra sporda saygı, empati, ahlak ve spor ahlakı gibi faktörler ortaya çıkmaktadır. Bu tanımların hepsini tek başlık altında toplamak bizi sportmenliğin tanımına yaklaştırır (Pehlivan & Konukman, 2004). Sporda amaç fiziksel ve duyuşsal gelişimini birlikte geliştirmek, kişiliğin herhangi bir yarışma ortamında kişilerin mücadele edebilme gücünü elde tutmasını sağlamaktır (Çumralıgil & Görücü, 2007). Mücadele sırasında sporcularda en fazla dikkat edilen niteliklerin en başında sportmenlik veya diğer bir ifadeyle sporda fairplaydir.

(Yıldıran, 2004)spor ortamında fair play'i şu şekilde tanımlamıştır. Adil oyun; Sporcular, yarışma sırasında zor şartlarda bile kurallara sabırla, ısrarla ve titizlikle uymalı, haksız avantajları kabul etmemeli, rakiplerinin haksız zayıflıklarından yararlanmaya çalışmamalı ve ihlal etmemek için rakiplerini düşman olarak görmemelidir.

Adil oyunun (sporda) diğer bir tanımı, sportmenliği, rakiplerin eylemleri ve sözleriyle tutum ve davranışları olarak tanımlayan (Keating, 1964a)'dir. Daha önce yapılan araştırma ve çalışmalar fair playin birçok farklı alt boyutu olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle sportmenliği basit ve kısa bir şekilde tanımlanamaz.

Fair play etik, felsefe ve oyun kurallarının birleşimi olarak tanımlanır. Spor yapmanın evrensel kuralları olmasa da belli ortak özelliklerin üzerinde anlaşmaya varıldığı bilinmektedir(Green & Gabbard, 1999). Bu nedenle sporla ilgili etkinliklerin tüm yönleriyle dikkat edilmesi sportmen davranış gelişiminde başarı olasılığını artıracaktır.

Balçıkanlı & Yıldıran, (2011)) fairplay yönelimini; “İnsanın ahlaki ikilemleri genellikle tehlikeyle veya acıyla karşı karşıya kaldığında ve o kişiye yardım etme arzusu ile mevcut hedeflerine ulaşma arzusu arasında bir çatışma olduğunda ortaya çıkar” bulgularıyla açıklar. Sporda etik ikilem yaratan durumlara sıklıkla rastlanmaktadır. Fakat spor ortamında, müsabaka sırasında sporcular kararsız kalmakta ve sportmenlik dışı davranışları tercih etmektedirler. Bu özellikle profesyonel düzeyde birbirine sıkı sıkıya bağlı takım sporları için geçerlidir. Bu nedenle bu çalışma, temas sporlarında sportmenliğin farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Spordaki beceri düzeylerindeki

farklılıkların, yalnızca takım sporları veya bireysel disiplinler arasında değil, tüm temas disiplinlerinde farklılık gösterdiğine inanılmaktadır (Green & Gabbard, 1999)

İnsanlık tarihi boyunca spor yapmak; hayatta kalmak, savaşçı hırsı ve diğer nedenlerle gerekli bir zorunluluk olmuştur. Sporda başarılı olma arzusu bazen insanları sportmenlik dışı davranışlara itebilmekte, sporun önemini ortaya çıkarmaktadır. Kazanmanın çok önemli olduğunu ve kazanmak için her şeyin mübah olduğunu düşünen bir zihniyet hep olacaktır, ancak çoğu insanın sporda yapmaya teşvik edildiği şey bu değildir. Buna paralel olarak adil oyun olgusu da insanların haksız kazançtan ve adalet anlayışından uzaklaşmasını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Topcu, 2013).

Günümüzde aşırı kazanma arzusu duyan sporcu ve antrenörlerin sayısının artması, ayrıca sporcuların seyirci baskısı altında kalması ve kazanma hırsına kapılması, sporcuların sportmenlik dışı davranışlarda bulunmasına neden olmaktadır. “Ne pahasına olursa olsun kazanmalıyım” anlayışıyla yapılan yarışmalar, sporda olmaması gereken davranışları ortaya çıkarmıştır (Topcu, 2013).

2.2.Sporun Tarihçesi

Sporun bireysel veya takım olarak, çoğunlukla kesin, ölçülebilir, tespit edilebilir, bir amacı bulunmaktadır. Bu amaç, rakipleri geçmek karşısındaki sporcuya göre fazla sayı almak koşuyu önde bitirmek engellerin önüne geçmek gibi sebeplerle yapılabilir. Bu gibi nedenlere bağlı olarak insanlar, tarihin en nostaljik zamanlardan bu yana birbirlerine karşı müsabaklar veya çeşitli spor aktivitelerinde bulunmuşlardır (Yalçın, 2006).

Spor, insanlık tarihinin en başından bu zamana kadar yapılan bir faaliyettir. İlkel zamanlarda insanoğlu varlıklarını dış güçlerden koruyabilmek hedefiyle savunma; besin alabilmek hedefiyle de avcılık ile uğraşmışlardır (Fişek, 2003). Örnek verecek olursak, insanlar besin ihtiyaçlarını karşılamak için vahşi hayvanları avlamayı kolaylaştırmak için okları, mızrakları veya taşları kullanarak spor aktivitelerine adım atmışlardır (Açıkada, 2010).

Spor bu şekilde tarihin en başından beri insanların yaşamlarını kolaylaştırmak hedefiyle vahşi hayvanlardan korunmaya çalışma içgüdüleriyle; koşma, sıçrama, tırmanma, kaçma, besin alma amacıyla ise avlanırken boğuşma durumunda kalma, kendini koruma gibi hareketler olarak; daha ileri ki zamanlarda bos zamanları değerlendirmek amacıyla oyunlar şeklinde yapılmıştır. İlerleyen süreçlerde daha sağlıklı ve daha kuvvetli olmak

amacıyla yapılmaya başlandı. Bu da sporun sadece boş vakti değerlendirmek için değil vücudu geliştirmek için daha uzun süreli ve daha yoğun yapılmasına sebebiyet vermiştir. Söz edilen hal sebebiyle daha fazla zaman verilmesi gerektiği için spor meslek olarak görülmeye başlanmıştır. Bunun sonucunda spor daha çok galibiyet ve daha çok kazanç anlamına geldiğinden fazla yüklenmeler olmaya başlanmış ve bu durum da sporu hedefinin dışına saptırarak beden ve ruh sağlığını tehlikeye atmıştır (Yalçın, 2006).

Yenilikçi nesilde ise çalışma gerekliliği olmayan maddi geliri yüksek insanların boş zamanı doldurmak amacıyla yaptığı spor, zaman geçtikçe yaşamın parçası haline gelmiş ve diğer insan kesimleri için de değer kazanmıştır (Yasemin & Sunay, 2010).

Geçmişimize bakıldığında belli spor dallarının diğerlerine nazaran Türk kültüründe fazla değerli bir yerde konumlandığını farkına varabiliriz. Misal güreş, okçuluk, cirit, avcılık, binicilik gibi branşlarının neredeyse hepsi, Türkler için çok önemli duruma gelmiştir.

Diğer yandan Türkler'in geçmişinin ilk çağlarından bu zamana kadar en önemli özellikleri olarak bilinen mücadeleci ruhları nedeniyle kendi nesillerini öğrenme çağından itibaren spora alıştırıldıklarını bilmekteyiz (Dever, 2008).

Eski Türklerde "spor" farklı Türk devletlerinde değişik hallerde ve tarih boyunca büyük değişim evrelerinden süzülerek gerçekleştirilmiştir. Sözü edilen sporlar; güreş, sıklet kaldırma ve lobut atma, tepük binicilik, kılıç, okçuluk, , tomak, cirit, gökbörü, kayak, atıcılık, avcılık, yaya koşuları, atlama matrak, çöğen gibi farklı şekillerde yapılmıştır (Sevil, 2012).

Eski Mısır'da spor daha çok eğlence için yapılmaktaydı. Bu aktiviteler ise daha çok soylu ve zengin kesim tarafından gerçekleştirilirdi. Öte yandan Selçuklu Devleti'nde ise mesleki teşkilatların doğuşu ve ahilik geleneğiyle gelişim dönemi biçim kazanmıştır. Ayrıca gelenek haline gelen branşlar senelerce sürdürülmüştür. Osmanlı Zamanında da bu sporların eğlenmek için değerlendirilip yapıldığı bir zamandır. Kadınların evde öykü (Sevil, 2012)ve masal anlatması, saz çalması ve şarkı söylemesi; erkeklerin de kıraathaneye gitmesi, spor müsabakalarını izleyip atıcılık, avcılık gibi uğraşlarla boş zamanlarını doldurduklarını görürüz (Sevil, 2012).

2.3.Türk Spor Tarihçesi

Türklerin tarih boyunca bilinen ilk yerleşim yerine bakıldığında Orta Asya'nın Altay-Sayan sıradağlarının kuzeybatı kesiminde ve Hazar Denizi'nin doğu kesiminde yer aldıkları görülür. Genel olarak Türklerin ilk yerleşim yerlerine bakıldığında karasal

iklime sahip kuru ve soğuk bir yerde yaşadıkları görülmektedir. Sert, soğuk ve kuru bir toprakta yaşadıklarından vücutlarını formda ve yüksek seviyede tutmak zorundaydılar. Fiziksel zorlukların yanı sıra beslenme ihtiyaçlarını karşılamak, av hayvanları yakalamak ve kendilerine saldıran hayvanlardan kaçmak için hızlı ve çevik olmaları gerekiyordu (Kurt vd., 2016).

Türklerin İslamiyet öncesi Asya bozkırlarında karşı karşıya kaldıkları bu zorlu hayat, kahramanlık ve savaş âdetlerinin doğmasına yol açmış ve bunlar daha da gelişmiştir. Belli bir zaman sonra bu sabit bir sürekli hale gelmiş ve dağ kültürünün oluşmasına neden olmuştur. Bu savaşçı zihniyet ve kültür sayesinde Türkler spor yaparak formda kalmalarını sağlamıştır. Bu kültür kuşaktan kuşağa aktarılarak bir gelenek olarak sürdürülmüştür (Dever, 2015).

Türkiye'de sporun tarihine bakıldığında pek çok disiplinin Türk kültüründe önemli bir yeri vardır. Bunun nedeni ise bu spor branşlarının savaşa hazırlanma ve uzmanlaşma yönünden daha avantajlı olmasıdır (Dever, 2015). Türk insanının savaşçı doğası ve bölgedeki savaş riskinin yüksek olması bu endüstrilerin medeniyetlenmesine yol açmıştır. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren askeri eğitimin yanı sıra çeşitli spor dallarında da eğitim verilmekteydi.

Dünya spor tarihine bakıldığında spor miladının Eski Yunan'da başladığı kabul edilir. Ama elde edilen bazı öğeler ise Avrupa'da uygarlık çağından önce Orta Asya Türklerinin fiziklerine dair kültürü ve spor alışkanlıklarına gereğinden çok değer verdiği düşüncesi ortaya atılmaktadır. O zamanlarda Türklerde güçlü insanların temiz yürekli ve yalancı olmayan insanlar olduğu fikri mevcuttu. Dini merasimlerde, bayramlarda, düğünlerde doğum ve ölüm zamanlarında gösteri amaçlı olması için binicilik ve spor müsabakaları yapılırdı.

Sporun Türk tarihindeki değeri bir yana, gerçekleştirilen gözlem ve araştırmalar sporun Türk devletleri içerisinde 6000 senelik derin bir geçmişe sahip olduğunu gösterir. Sümerliler ve Etiler dönemine bakıldığında elde edilen kalıntıların spora dair birçok kavramı karşıladığı görülmektedir. İlk çağlardan bu yana Türk devletleri içerisinde 6000 senelik içten bir geçmişi olan Türk sporu, savaşsal güç için vazgeçilmez olduğundan ayrı bir değeri vardır.

Hunlar döneminde de binicilik, ok atmak, ve belirli seviyede kılıç oynamak gibi sporlara değer verilirdi. Çocuklarda savaş öğrenimine çok önem verildiğinden çocuklara küçük

yaşlardan itibaren av yoluyla eğitim verilip idmanlı kalması sağlanılırdı. Avcılığın ana öğretisi anlatıldıktan sonra tavşan ve tilki avına götürülüp belirli aşamaya getirilip at üstünde havadaki kuşları vurma eğitimiyle seviyeleri arttırılmaktaydı (Kandaz,2005).

Göktürkler döneminde devletleşme ve devletin birlik halinde hareket hali en üst seviyedeydi. Göktürkler dönemindeki bu düzen ve disiplin spor ve savaş sanatlarında da bulunmaktaydı. Bu dönemde gençlerin top oynadığı, İskitlerde olduğu gibi kadınların ata binip kılıç ve ok attığı görülmekteydi. Göktürklerde diğer Türk devletlerinde olduğu gibi avcılığın değişmez hayat şekliymiş mızrak kılıç kullanılmaktaydı. Uygurlar döneminde de spor tarihi farklılık göstermemektedir (Kandaz, 2005).

Güreşin Türk spor tarihindeki konumuna baktığımızda beyliklerin hayatını geçirdiği Orta Asya'nın zorlu şartları ve savaş koşullarından dolayı milattan önce 3000 senelerinde güreş yapıldığı düşünülmüştür. Tarihimize bakıldığında uzun zamandır kültürümüzde yer edinmiş olan güreş hayatta kalma mücadelesinden dolayı ortaya çıkmıştır. Günümüzde de popüler bir spor olduğu görülmektedir (Kahraman, 1989). Spor tarihinde çoğu dönemde karşımıza çıkan okçuluğun bu kadar değer verilen bir spor olmasının ana nedeni uzaktan savunma yapabilmeye olanak sağlamasıdır. Saldırı anlamında ise savaşçıların isabetli atış yapması önemli bir durumdur (Kunter, 1938). 6000 senelik geçmişi olan Türkler'in at ile bu kadar bağdaşmasının en önemli sebebi diğer devletlere nazaran Türkler'in atı daha erken evcilleştirmiş olmasıdır. Türkler atı erken evcilleştirmekle beraber atı ulaşım ve eğlence amaçlı olarak kullanmakta da diğer devletlerden önde gelmiştir (Dever, 2015). Maden Çağı'nda Türklerin kafa ve ayakla oynadıkları bir oyunun bulunması, dünyanın en popüler ve bilinen sporlarının başında gelen futbolda da önemli bir geçmişleri olduğu görülmektedir (Stornes & Bru, 2002a).

2.4.Sportmenlik

2.4.1. Sportmenliğin önemi

Kavram olarak sportmenlik spordaki sosyal ve ahlaki bağlarla ilgilidir. Sportmenlik, kişinin sportmenlik ruhuyla nasıl davrandığını ifade eder (Stornes & Bru, 2002b). Adil oyun kavramı, rekabette ahlaki açıdan iyi veya kötü davranışları tanımlamak için kullanılan spor kavramından doğmuştur (Yıldıran, 1992).

Adil oyun kavramı; müsabaka sırasında sporcuların, fırsat eşitliğini bozmamak adına, zor şartlarda bile sabırla, titizlikle ve ısrarla kurallara uygun olarak çalışmaları, haksız

avantajları kabul etmemeleri veya bunlardan yararlanmaya çalışmamalarını gerektirmektedir (Yıldıran, 2004). “Sportmenlik, cinsiyete bakılmaksızın yarışçılardan yapılması beklenen davranışlar ve tutum olarak belirtilebilir.” Başka bir deyişle de mağlup gelen, galip gelen ya da karşı çıkmadan oyunu kaybeden, kurallara uyumsayan, mücadele verdiği bireye pozitif davranışlar sergileyen kişi olarak anlamlandırılabilir. İyimser, paylaşımcı, kibar, mütevazı, ağırbaşlı saygılı, gibi insani özellikleri kapsamaktadır. Sportmenliğin amacı arasında devam eden oyunu güçleştirmek değil de ılımlı hareketlerle oyunun nabzını düşürüp oyunu kolaylaştırmaktır (Haynes, 2002). Adil oyun ticari bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Üreticinin, malı bir yerden bir yere götüren gemicinin ve malı satın alan tüccarın belirlenen kurallara uyması, yani “dürüst” olması gerekir. Adil oyun bu durumda kullanılan temel kavramlardan biridir (Erdemli, 1997). “Fair play” kavramı sporun temel taşlarından biridir. Adil oyunun gerçek anlamı “adil oyun”dur. Aynı zamanda sporda kurallara uymaktan ziyade davranış kalıplarının farkındalığıdır. Bu nedenle karşı takım düşman olmaktan çıkar ve oyunun bir parçası olarak kabul görür ve şiddetli kavga ve muharebelerde bile rakiplerin onuruna saygı gösterilir (Ekinci, 2018).

Türk kültürüne bakıldığında “sportif erdem” sözcüğüyle bağdaşan, İngilizce kökeni “fair play” olan kelimenin tarihsel geçmişini incelediğimizde “fairness” sözcüğüne gideriz. Fairness sözcüğü “oyuncu haklarını göz önünde bulundurarak karar belirtme” anlamına gelir (Kaya, 2011). Sporda sportmenlik anlayışına uygun hareket etmek, duyguları kontrol altına almak ve baskılamak anlamına gelmemektedir. Sporcular mutlu olsalar bile bu mutluluğun bilincinde olmalı ve bunu bilinçli olarak yaşamalıdır. Sporun temelinde fair playe uygun davranış sergileme ihtiyacı yatsa da yapılan araştırmalar fair play ile bağdaşmayan eylem ve hareketlerin arttığını göstermektedir (Yıldırım, 2017).

Fair play şekilsel açıdan 2’ye ayrılır:(Orhun, 1992);

1. **Biçimsel Fair Play:** Ön kurallar, tanımlanmış bir spor faaliyetinde oyuncuların ve taraftarların kurallara uymasını sağlayan ilkelerdir. Prensip çerçevesinde sporcu, başarıya ulaşmak veya bunu kendi lehine çevirmek için oyundaki gücünü standart koşullar altında belirlenmiş kurallara göre kullanır.
2. **Biçimsel Olmayan Fair Play:** Oyunun resmi kuralları dışında spor yapan oyuncuların ve taraftarların genel ve ortak ahlakını açıklayan bir ilkedir. Bu ilke, spor

faaliyetleriyle uğraşan sporcuların oyunun yoğun ve dinamik sürecinde yetenekleriyle kazanamayacağı çıkarlardan bilerek vazgeçmesi, rakiplerinin karakterine ve ahlakına saygı duyması ve oyunda ellerinden gelenin en iyisini yapması anlamına gelir.

2.5. Sportmenliğin Tarihçesi

Fair play kavramının tarihsel süreçte bambaşka bir biçimde ortaya çıktığı yerlerden biri de Antik Yunan'dır. Mevcut fair play anlayışı ile hakemin otoritesine uyma, kural koyma, fırsat eşitliği gibi bazı kurallar arasında aynı noktalar bulunmaktadır (Balçıklı & Yıldırım, 2011).

İngiltere'de soyluların kendileri için tercih ettikleri Gentleman kelimesine eklenen Fair Play, oyun kurallarını gözetip karşı takıma saygı göstermek anlamına gelir. Bu kavram 19. asrın ilk zamanlarında İngiliz okul ve okullar arası sportif mücadelelerinde günyüzüne çıkmıştır (Kaya, 2011). Fair Play sözcüğünün günlük yaşamda kullanımı 19. yy. Horrow, Winchester, Eton ve Rugby gibi İngiliz devlet okulları ve Oxford ve Cambridge Üniversitelerindeki spor tarzının gelişimiyle ilişkilendirilmektedir. 1972'de yayınlanmış olan "The Sporting Magazine" dergisinde, Fair Play'den ilk defa spor dünyasında düzenli olarak bahsedilmiştir ancak 19. yy. "centilmen amatörler" idealinin zamanı olmuştur. Sporla ilgili şekilde gençlere fiziksel ve bilişsel düşünme, okuluna ve takımına karşı *sorumluluk* öğretilmekteydi. "Sportmenlik" in uygulanması, kurallara bağlı kalarak resmi kurallardan çok bireysel sorumluluk olarak düşünülmekteydi. Yarışçılar "kuralların ruhu" nu izlemeyi istemek ve sadece bilmekle kalmayıp o stile bağlı olarak oynamak zorundaydılar (Topan, 2011).

Günümüzün adil oyun idealinin Roma-Kelt kökenleri vardır. İngiltere'nin Roma işgali sırasında, soyluların bazı elit lejyonierleri ve onların oğullarını, çok katı bir ahlaki kurala uymaya ikna ettiği ortaya çıkmıştır. Romalılaşmış Keltler bu geleneği geri çekilmeden sonra da sürdürmüşlerdir (Loland, 2002).

Antik olimpiyat oyunlarında sportmenlik günümüzde yer edindiği gibi yer edinememiştir. Örneğin boks ve güreşin bir karışımı olarak bilinen pankrasyonda rakibe karşı her türlü darbe normal karşılanırdı. Günümüzde galip gelen, mağlup olan rakibine karşı saygı göstermelidir. Eski Yunan'da galip olanın rakibe saygı duyması bir yana mücadeleyi izleyenler de ne kadar iyi mücadele etmiş olsa bile mağlup olana saygı göstermez, alay

ederdi. Bununla birlikte bazen de yanlılık sergileyip oyunun akışına müdahale ederlerdi (Yıldıran, 1992).

2.6. Sporda Fair Playin Türkiye ve Dünyada Geliştirilmesine Yönelik Uygulamalar
Türk sporunda ‘‘Fair Play’’ sözcüğüne yer veren ilk eser Meliha Ateşoğlu’nun çevirisini yapmış olduğu, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları’nın da basımını yapmış olduğu ‘‘Sporda Erdemlik-Fair Play’’ adlı eserdir (Topan, 2011).

Türk spor aktivitelerinde sportmenlik ruhunu yansıtan davranışlar 19. yüzyıl ve daha öncesinde görülmeye başlanmıştır. Fair Play; dilimizde onurlu rekabet, sportmenlik gibi anlamlara gelmektedir. Bunu takiben literatürümüze ‘‘sporda erdemlik’’ olarak yer edinmiş daha sonra da ‘‘sportif erdem’’ olarak kalıplaşmıştır (Yıldıran, 2004).

2.7. Fair Play

Spor etiği ele alınırken sadece sporcuyu değil, sporun içindeki herkesi ve her şeyi kapsamalıdır. Yaşadığımız toplumun sosyo-psikolojik özellikleri bölgenin sporunu ve ahlaki değerleri doğrudan etkisi altına almaktaydı(Dever, 2015). Aynı zamanda seyirciler, sporcular tesis çalışanları , hakemler ve yöneticiler kendilerinden daha önce aynı meslekte çalışmış olanlardan ilham alır ve onlarda gördükleriyle gelişmeye teşvik edilirler. Bu şekilde büyüyen bireylerin, toplumda örnek aldıkları yetişkinlere benzer bir imaja sahip olmaları kaçınılmazdır.

Sporla yetiştirilen kişinin ahlak kurallarına göre eğitilmesinin spora katacakları, hem kendi neslinde hem de sonraki nesillerde olumlu ve olumsuz örnek olarak karşılanacaktır. Her türlü koşulda çıkılan yarışmada sevgi, saygı ve hoşgörü esasına bağlı davranıp şiddete başvurmayı reddeden kişi; mücadeleyi kaybetse bile izleyiciler ve içerisinde bulunduğu toplum tarafından rol model alınarak bulunduğu toplumun geleceğine yatırım yapmış olur (Tanriverdi, 2012).

Sporda etik ilkelere bağlı bir sporcu, hiçbir durumda yarışmayı kazanmak için hile yapmayı veya yalan söylemeyi kabul etmemesi gerektiğini bilmelidir. Spor ahlakının en başta ilkelerinden biri olan bu ilke incelendiğinde sporcu, yarışma sırasında birçok içsel motivasyonla karşı karşıya kalır ve bu motivasyonlar en üst düzeye ulaşır. Müsabaka baskısı, seyirciler, sporcunun gelecekteki spor hayatıyla ilgili endişeleri ve ekonomik kaygılar nedeniyle kazanma hırsıyla baş başa kalan sporcunun hile ve ya fair play dışı hareket yapma olasılığı daha yüksektir (Yapan, 1992).

Dünyada sporun giderek sanayileşmesi, yöneticilere spor müsabakalarının kalite düzeyinin artırılması gerektiği fikrini aşlamıştır. Kaliteli müsabakalar düzenleyen ve taraftarın kazanma arzusunu yerine getiren bir kulüp olma hedefiyle çalışan yöneticilerin provokatif eylem ve açıklamaları doğrudan şiddete yol açmaktadır. “Sporda daha yüksek ve daha iyi performansı ticari ölçülerle tanımlamanın sporda şiddete ve saldırganlığa yol açtığı söylenebilir (Özsoy & Yıldız, 2013).

Şiddetle ilgili bütün bu durumlar dikkate alındığında, spor da şiddete teşvikin önüne geçilmesi amacıyla kulüpler, yöneticiler, sporcular ve taraftarlar açısından caydırıcı cezaların önemini anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Saygıyı geliştirmenin önemini anlamak için adil oyun kurallarının göz ardı edilmemesi gerektiği düşüncesi ortaya çıkmaktadır (Arıpınar & Donuk, 2011).

Bir bireyin veya bir grup bireyin duygu ve düşüncelerinden hareket etmek karşındaki kişiye kendisini değerli hissettirecek, bu hem iletişimi kolaylaştıracak hem de bireyin bu konuda rahatlamasını sağlayacaktır (Sortullu, 2011). Bu şekilde empati kuran kişinin özel duyguları insanlar arasında olumlu bir ilişki kurulmasına neden olacak ve empati kuran kişi bu durumdan fayda sağlayacaktır.. Toplumda lider haline gelen ve insanlar tarafından saygı duyulan kişiler genellikle empati sahibi kişilerdir. Bu durumda kişinin mesleki ve sosyal hayatında başarılı olması desteklenecektir.

2.8. Fair Play Dışı Davranış Kavramı

Etik davranış, her konuda saygı ve dürüstlikle kurallara uymak anlamına gelir. Adil oyun, her şeyden önce bireysel çıkar ve hırsların bastırılması ve bireyin üstünlüğünün sergilenmesi anlamına gelir. Sevgi, kardeşlik ve dostluk anlamına gelen Fair Play sınır tanımaz. Sporda sportmenlik anlamında da kullanılır. Spor müsabakalarında kişinin kendi egosunun üstesinden gelebilmesi ve özverili tavizler verebilmesidir. Sporun hem katılımcıları hem de seyircileri davranışlarını davranış kurallarına göre düzenlemelidir. Bu nedenle adil oyun davranışının küçük yaşlardan itibaren geliştirilmesi gerekmektedir (Türkiye Adil Oyun Konseyi, 2017).

“Sportmenlik, iyi ahlaklı, saygılı, insanlığa çalışan ve hem fiziki olarak güçlü hem de cesaretli vatansever” olarak açıklanmaktadır. Yani sportmenlikten, hak etmeyerek .kazandığı başarıyı kabul etmeyen ve kendi savaşıma ruhuyla kaybetmeyi kabullenen bir durum olarak söz edilmektedir (Çakıcı, 2019).

Adil oyun kavramı, oyuncuların müsabaka sırasında dayanılması zor koşullar altında dahi uyması gereken kurallara sabırla, ısrarla ve titizlikle uyması, sporcuların fırsat eşitliğinden ödün vermeden haksız avantajları kabul etmemesi anlamına gelmektedir. Rakiplerinin haksız olumsuz yönlerinden yararlanmaya çalışmamak, onları düşman olarak görmemek, aksine onları birey veya eşit olarak görmeye çalışmaktır (Yıldıran, 2004).

Sportmenlik önceden insana gösterilen değer şeklinde görülüp her çeşit spor dalında ve aşamasında doğrulukla oynamayı zorunlu kılan ahlaki bir kural olarak kabul edilmiştir (Pehlivan & Konukman, 2004). 20. yüzyılda sporun ticari ve politik beklentileri ahlaki beklentileri ikinci plana itti. Üstelik profesyonelliğin artması nedeniyle amatörlerin değeri de giderek azaldı. Bu süreçte fair play kavramı, eşit rekabet koşullarının veya fırsat eşitliğinin sağlanması ve korunması, spor rakibine oyunun yürütülmesine izin veren eşit bir anlam olarak değer verilip onun fiziksel ve zihinsel dokunulmazlığına saygı gösterilmesi anlamına gelmektedir (Yıldıran, 2005).

Ayrıca elit sporcuların tutum ve davranışları Fair Play kavramının toplumsal kabul ve davranışa dönüşmesinde son derece etkilidir. Rol modelleri olarak bu sporcuların toplumsal beklentileri karşılama ve spor ve kişisel yaşamlarında adil oyun kavramını destekleme sorumluluğu vardır (Bozdemir, 2017). Belirli olmayan bir düzeyde veya herhangi bir şekilde, belirli bir disiplin içerisinde spora katılıp katılmadığımızdan bağımsız olarak; ahlaklı, hoşgörülü, erdemli, saygılı ve dürüst olma konusunda herkesin dikkat etmesi gereken koşullar şunlardır: *“Kurallar yazılı bir şekilde olsun ya da olmasın, doğruluk, adalet ve dostluk kavramının gerekleri yerine getirilmelidir. Bu nedenle sosyal eğitimin yanı sıra resmi ve gayri resmi şekillerde ifade edilen adil oyun kavramını da alıp ona göre hareket etmek; sporcuları olası tehlikelerden korumuş olacaktır”* (Orhun, 1992).

“Fair Play kurallara uymaktan daha çok belirli bir davranış doğrultusunda hareket etmeyi şart edinme, karşı tarafa kendi arzusuyla zarar verebilecek davranışlardan uzaklaşma, sadece kendini düşünmekten uzak durarak saygılı yarışma ve haksızlık yapmayarak adaletli davranma şeklidir.” Sporun temel amacı adalet ve saygı çerçevesinde yarışma hırsını yapılan eylemlerde göstermektir. “Spor, yalnızca galip gelmeyi amaç edinip ne pahasına olursa olsun o amacı gerçekleştirmeye çalışmak değil de rakiplere kardeşçe kıymet vererek adaletli ve ahlaklı şekilde çaba göstermektir. Saygı ve sevgiden uzak

bencillikle gerçekleştirilen müsabakalar Fair Play'in şartlarına uyuşmamaktadır.” (Tanriverdi, 2012).

2.9. Sportmenlik Dışı Davranış Türleri

Son dönemlerde futbolcularda, taraftarlar ve antrenörlerde sportmen olmayan davranışlar gözlemlenmektedir (Çakıcı, 2019). Sporun bulunduğu ortamlarda etik olmayan davranışların giderek arttığı, okullardaki spor faaliyetlerini ve sporun olduğu ortamı da etkilemektedir. Örneğin okul sporları yarışmalarında meydana gelen şiddet olayları, öğrencilerin "ne pahasına olursa olsun kazan" sözüne göre hareket ettiklerini göstermektedir. Bu durum öğretmenlerin kazanmaya yönelik hareket edip sporculara fairplay duygusunu aşılamadığını göstermektedir. Yeni neslin etik kurallara uyan insan olarak geliştirilmesi için ilkokul, ortaokul çocuk ve gençlerinin beden eğitimi derslerinde Fair Play ruhunun verilmesi ve bu konuda gerekli etkinliklere başlanması ve geleceğin sporcularının, antrenörlerinin, hakemlerinin, ve seyircilerinin yetiştirilmesi kolaylaşacaktır. Bu mevcut kitlenin içine dahil edilerek ortaya çıkacağı için oldukça önemlidir(Yıldırım, 2017).

Şimdiki zamanda sporlar hem profesyonel anlamda hem de amatör şekilde yapılmaktadır. Rekreatif sporların amaçları; katılmak, sağlıklı ve üretken olmak, rahatlamak, eğlenme, sosyalleşmektir. Profesyoneller için spor yapmak sadece bireysel sonuçlar sunar; rekabet ederek kazanmayı ilk hedef haline getirir (Soykan vd., 2019). Para ün ve şöhret, kazanmanın her halini isteyen kişilerin hedefi haline gelir. Bu durum kişilerin daha hırslı, özgür bireyler olduklarını düşünerek başka bireylerin özgürlüklerini ihlal etmeye kadar girer. Böylelikle sporun güzel olan değerlerin yitirmesine ve spor alanında ahlaki değerlerin düşmesine sebep olmuştur (Tanriverdi, 2012). Sportif saldırganlıkta öne çıkan olaylar içinde, şiddet, doping, istismar (aldatma), hile yer almaktadır(Mil & Şanlı, 2015) (Özbek & Şanlı, 2011)

2.9.1.Şiddet ve saldırganlık:

Sporda saldırganlık ve şiddetin yer alması istemediğimiz bir durumdur. Sporun amaçlarından en önemli olanlardan biri şiddetin önüne geçmektir. Ancak sporcular, seyirciler, yöneticiler ve taraftarlar da dahil olmak üzere spora katılım sağlayan bireylerde istemesekte zaman zaman sözlü veya fiziki şiddet ve saldırganlığa şahit olmaktadır (Mil & Şanlı, 2015). Sporun içinde şiddet ortamı olması bütün toplumun sorunudur. Spor

yöneticilerinin hareketleri ve spor yayınlarının manşetleri şiddet olaylarını ön plana çıkarmaktadır (Özbek, 1999).

Maalesef spor dünyasında görülen şiddet durumları, pek de iç açıcı olmayan görüntülere sebebiyet vermektedir. Ülkemizde ise sporda şiddetin en yakın ve çirkin örneğine 2023 yılında Ankaragücü-Çaykur Rize Spor futbol müsabakasında şahit olunmuştur. Ankaragücü Başkanı Faruk Koca Hakem Halil Umut Meler'e yaptığı yumruklu saldırı bütün spor camiasını etkilemiştir. Dünyada yaşanan en üzücü olaylardan biri Mısır'ın Port Said şehrinde 2012 yılında oynanan El-Masry ile El-Ahly arasındaki maçta çıkan şiddet olaylarında 74 kişi hayatını kaybetti, yüzlerce kişi yaralandı. Ülkemizde şiddet olaylarının önüne geçmek için Gençlik ve Spor Bakanlığının önerisi ile hayata geçen 6222 sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi" kanununun 17.maddesinde verilen "Spor alanlarında isteyerek mala zarar verme suçunun veya yaralama suçunun v işlenmesi halinde şikayet etmek gerekmeksizin 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun gerekli maddelerine göre cezalandırılır" hükmü verilmiştir (6222 sayılı kanun, 2011).

2.9.2. Hile ve aldatma:

Spora hile karıştırmak kazanmak için yapılan sportmen olmayan bir davranıştır. Hile aynı zamanda oyun kurallarını hiçe saymak anlamına gelir. Hile sadece kazanmaya değil, aksine rakip oyun kurallarını uygularken diğerinin oyun kurallarını hiçe saymasına dayanır. Hilenin oynanan oyunun en önemli parçası olarak kabul edilmesi herkesin yakalanmayacağı sürece hile yapmaya başvuracağı anlamına gelir ve hile, kandırma becerisi sportif yeteneğe dönüşmeye başlar. Bu kabulleniş suçlunun korunmasına dönüşür (Dixon, 1999).

2.9.3. Şike:

Sporda şike, manevi ve maddi bir menfaat içinde yapılan spor müsabakasının neticesini değiştirmek amacıyla yapılan anlaşmaya denir (TDK, 2023). İçerisinde şike bulunan karşılaşma, bu durum sonucunda zarar gören ve izleyen kişilerin hoş değerlendirmeyeceği sportmenlik dışı eylemler olarak, çıkar sağlamak amacıyla karşılaşmanın neticesiyle alakalı bir anlaşmada bulunmak, sporun içerisinde bulunan dürüst ve adaletli oyun anlayışını reddeder. Yüksek maliyet karşılığında şikeye yardım ve yataklık eden sporcu

ve hakemlere denk gelinmektedir (Şahin, 2009). Günümüzde de daha çok futbol müsabakalarında şikeyle ilgili iddialar ortaya atılmaktadır. 2011 yılı Süper Lig'in ve 1. ligin bazı karşılaşmalarında prim verilerek şike yapıldığıyla alakalı iddialar ortaya atılıp davalar açılmıştır. Şike davası sonucu kulüp yöneticilerinin de içinde bulunduğu birçok şahıs gözaltına alınıp bazıları da tutuklanmıştır.

Şike sporu kötüye kullanma maddi kazançla rant sağlamaya yol açan bir unsurdur (Ekici, 2013). Şikenin suç teşkil etmesinden ötürü bu konuda 2011'de 6222 sayılı "Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi" kanunun 11. Maddesi ile düzenlenmiştir. Dolayısıyla "Belirli bir spor karşılaşmasının neticesini etkilemek amacıyla bir başkasına maddi veya manevi menfaat sağlayan ve sağlanan kişi, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis ve 20.000 güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır". Bu kanun şike ve düzensizliğin önlenmesi adına atılmış önemli adımlardan biri olarak gösterilebilir (6222 sayılı kanun, 2011).

2.9.4. Küfür

Toplumsal düzeyde hayatın neredeyse bir parçası haline gelmiş bu kötü alışkanlık 'argo kelimeler' olarak da adlandırılmaktadır (Gerek vd., 2015). Küfür maneviyata zarar veren karışı tarafın kışkırtılmasına yol açan zaman zaman karşı tarafın farklı şekillerde tepki vermesine yol açan bir davranıştır (Gürpınar, 2009). Küfür, öfkeyi sembolleyen karşı tarafı aşağılayarak ona hükmetmek hedefiyle yapılmaktadır. Yapılan yanlışı kabul etmek bir erdem olarak görülürken verilen ilk tepkiler çoğu zaman küfürle olmuştur. Oyuncunun rakibine karşı küfüründe; o takıma aidiyet duygusunun, takımın destekleyicilerine ve kamuoyuna duyurulması vardır. Küfür etmek rakibin moralini düşürüp motivasyonunu azaltan bir davranış olduğundan bu sebeple de yapılabilir (Gürpınar, 2009).

Küfür gibi davranışların yapılmasını azaltmak ve engellemek amacıyla 6222 sayılı kanunda bu tarz davranışları gösterenler için ceza verilmesi gerektiğinden madde eklenmiştir. Kanuna göre "Şahısların spor alanlarında tehdit ve hakaret olarak algılanılacak her türlü söz ve davranış göstermeleri sonucunda suçlular hakkında 50 günden fazla olmak üzere adli para cezasına çarptırılmasına karar verilir. Ayrıca rakibin din, ırk, dil, etnik köken, mezhep ve cinsiyet farkını göz önüne getirerek yapılabilecek her türlü hakaret ve sözlü tacizlerde bulunan failler daha büyük suçları bulunmadığı takdirde 1 seneden 3 seneye kadar hapis cezasına çarptırılır." (6222 sayılı kanun, 2011).

2.9.5. Doping:

Sportmenliğin dışı eylemler arasında en çok sorun teşkil eden olay dopingtir. Sporcular arasında yaygınlık kazanan “No dope, no hope” (Doping yoksa umut da yoktur) ifadesi sporun bir şartı olarak görülüp kabullenilmiştir (Gökçe, 2011). Dünya Anti-Doping Ajansı (World Anti-Doping Agency-WADA) tarafından, dopingin sporun ruhuna uymadığı belirtilmiştir. Doping; yasak olan bir maddenin yasal olmayan yollarla alım-satımını yapmak veya buna teşebbüste bulunmak, kullanımı yasal olmayan bir maddeyi veya yöntemi sporcuya uygulamak veya uygulamaya çalışmak, yapılacak test için örnek vermektan kaçınmaya kadar geniş bir pencereye uzanır (TDMK, 2015).

Dünya’da ve Türkiye’de bir çok örneği olan doping kullanımının bazıları çok yankı uyandırmıştır. 100 metre erkekler dünya rekortmeninin iki ortağından ABD’li Justin Gatlin 22 Nisan 2006 Kansas’taki yarıştan daha sonra alınan idrar ve kan testlerinden yüksek miktarda testosteron çıktığı ortaya çıkmış ve daha sonrada doping almaktan vazgeçmeyip 2001 yılındaki testte pozitif çıkıncı ömür boyu müsabakalardan men cezası almıştır. 1986 senesinde doping kullanmış olduğu belirtilen üniversite öğrencisi 21 Amerikan futbolcusu karşılaşmalardan uzaklaştırma cezası almıştır (Kurdak, 1996). Yine 2012 Londra Olimpiyat Oyunları’nda atletizm orta mesafe dalında (1500 m) altın madalya alarak adını tarihe yazan Türk kadın sporcumuz doping kullandığı gerekçesiyle 8 yıl yarışmalara çıkması yasaklanarak almış olduğu altın madalya geri alınmıştır (TDMK, 2020).

Doping hem insan bedenini hem de sporu kirletmektedir (Özbek, 1999). Doping kullanımı, sporun en temel damarı olan eşitliği yıkmaktadır. Bununla da kalmaksızın sportmenliğe karşı eylem olarak sporun ahlaki değerlerini bozmaktadır (Vallerand, 1997)(Yoncalık & Gündoğdu, 2007).

Ülkemizde doping kullanımını azaltmak ve engellemek, ahlaki değerlere önem veren bir spor ortamı oluşturmak için 2011 senesinde Türkiye Doping Mücadele Komisyonu (TDMK) kurulmuştur. Bu komisyonun oluşturduğu talimatnamenin 9. Maddesine göre, doping kontrolü sırasında belirtilen doppingle mücadele kurallarından birinin ihlali, bahsedilen karşılaşmada doppingle mücadele kuralını ihlal eden oyuncu/oyuncuların kazandığı kazanımların iptaline ve kazanmış olduğu bütün madalya, puan ve ödüllerin geri alınmasına kara verilir. Yine aynı talimatnamenin 10. Maddesine göre, alakalı doppingle mücadele kural ihlalinin tanımlanmış bir madde ile gerçekleştiği ve TDMK’nın

veya yargılama makamının dopinge mücadele kural ihlalinin isteyerek olduğunu tespit ettiği zamanlarda ceza süresi dört sene olacaktır (TDMK, 2017).

2.10. Sportmenliğin Alt boyutları

Vallerand, (1997)sportmenlikle ilgili davranışları beş madde altında toplamıştır. Bu maddeler;

Sosyal Normlara Uyum; müsabaka esnasında rakip olan oyuncusunun iyi derecede performans çıkardığını farkına varıp ve müsabaka bittiğinde rakibini tebrik ederek tokalaşma ya da maçı kaybetmiş olsa bile pozitif davranış gösterebilme gibi spor içinde karşılaşılabilecek muhtemel davranışlar sosyal değerlere uyum gösterme ile ilgilidir.

Kurallar ve Yönetime Saygı; müsabaka sırasında sadece hakemler var diye bir şeyleri doğru yapmak yerine hakem olmasa bile uyulması gereken kurallara saygılı olup bağlı kalınarak hareket etmesi gerektiğini bilmek olarak tanımlanmaktadır.

Sporda Sorumluluklara Bağlılık; sporcuların antrenman bilincine sahip olarak yeterli antrenmanı yapmaları ve eksik olduğu yerleri fark edip bunu düzeltmek için yeterli düzeyde antrenman çıkarmaları ve bu yönde müsabakalar katılmaları spordaki sorumluluk bilincine bağlılıklarını ön plana çıkarır.

Rakibe Saygı; müsabaka esnasında sakatlanmış bir sporcudan çıkar sağlamayarak yeri geldiğinde şahsi malzemelerini bile geçici bir süre kullanmasına izin vermek gibi davranışlarda rakibine gösterdiği saygıyı açıkça ifade etmektedir.

Bireysel ödül ya da madalya için yarışmamak, sadece maddi manevi bir şeyler elde etmek için kazanma hırsını benimsememek gibi davranışlar son maddede ifade edilmiştir (Balçıkanlı & Yıldiran, 2011).

2.10.1. 222 Sayılı sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun

6222 sayılı kanun spor arenaslarında müsabaka öncesi, sırası ve sonrasında taraftarların bulundukları yerlerde yada çevresinde şiddetin ve düzensizliğin önlenmesi amacıyla 31 Mart 2011’de çıkarılmıştır (Resmi Gazete, 2018). Bu kanun ile spor sahalarında yaşanan saha güvenliği sıkıntısı, müsabaka alanına yasaklı madde ve alet sokulması, usulsüz seyirci girişi, yasak alanlara giriş, hakaret içeren tezahürat, seyirden men gibi yasak eylem ve ceza hükümleri belirtilmiştir (Keating, 1964b), (Gümüşgöl, 2016).

2.10.2. 6222 Sayılı kanun öncesi dönem

Türkiye’de futbol müsabakalarının gerçekleştirildiği alanlara, 25.10.2007’de Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelik doğrultusunda müsabakalara bilet ile girme zorunluluğu getirilmiştir. 14.04.2011’de “6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile müsabaka öncesi, sonrası ve sırasında şiddet ve düzensizliğin önlenmesi amaçlanmıştır. Bu kanun yürürlüğe girmeden önce, 28.04.2004 tarihinde yürürlüğe giren “5149 Sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” yürürlükteydi, ancak 6222 sayılı Kanunun 25. Maddesi gereğince yürürlükten kaldırılmıştır.

2.10.3. 6222 Sayılı kanun sonrası dönem

31.03.2011’de Sporda şiddet ve saldırganlıkla ilgili olarak 6222 Sayılı Kanun TBMM tarafından kabul edilerek 14.04.2011’de Resmi Gazete’de yayınlanarak duyurulmuştur. 6222 Sayılı Kanun 4 Bölümden ve 27 maddeden oluşmaktadır. 6222 sayılı kanun ile e-bilet uygulaması uygulamaya koyulmuştur (Baykara, 2017: 12).

6222 Sayılı Kanun’ un Amacı

Sporda şiddeti önleme kanunun amacı; sportif etkinliklerin başlamadan önce, başladığı esnada ve bittiği sırasında oluşabilecek şiddet ve sportmenlik dışı hareketlerin önlenmesidir.

2.11. 6222 Sayılı Kanun’un Kapsamı

Sporda şiddetin önüne geçmek için çıkarılan kanunun kapsadığı konular; takımların müsabaka sırasında, öncesinde ve sonrasında meydana gelebilecek şiddetin önüne geçme, takımların kamp yaptığı mekanlarda uygulanması gereken güvenlik önlemlerini, şike, teşvik primi ve diğer yasaklanmış davranışları, bu davranışı gösterenlere uygulanacak yaptırımları, spor kulüplerinin, spor kulübü yöneticilerinin, sporcularının ve diğer görevlilerinin, hakemlerin, taraftarların, taraftar derneklerinin, taraftar temsilcilerinin, spor federasyonlarının, yazılı veya görsel ya da işitsel kitle iletişim kuruluşları ile mensuplarının ve diğer ilgili kişi ve kurumların spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine ilişkin hususlardaki görev ve sorumluluklarını kapsar.”

2.11.1. 6222 Sayılı kanuna göre yasak fiiller

Şike ve teşvik için prim verilmesi,

Müسابakanın yapıldığı yerlerde yasak olan yerlere girilmesi,
Spor sahalarına, girilmesi yasak olan maddelerin(Alkol,uyarıcı madde) ve silah vb. eşyaların sokulması,
Din, ırk, mezhep vb. yönelik küfür içeren tezahüratların yapılması,
Spor yarışlarında bilet olmadan ya da çok seyirci girmesi.
Spora yönelik sahalarda şiddet ve saldırganlık içeren durumların meydana gelmesi ve spor tesislerinin zarar görmesi,
Müسابakalar sırasında 6222 kanununda belirtilen suçların yapılma sıklıkları ve sıralaması:
Spor sahalarına, kullanılması ve taşınması yasak olan maddelerin getirilmesi,
Spor sahalarına bilet olmadan girilmesi,
Müsabaka esnasında saha güvenliğinin bozulması,
Spor müsabakalarında taşkınlık ve kavga meydana gelmesi,
Saha ve stadyumlarda yasaklanan bölümlere girilmesi,
Spor alanlarına alkollü veya alkolle girilmesi

2.11.2. Sporda fair play örnekleri

2024 yılında Milletler Liginde İtalya ile karşı karşıya gelen Filenin Sultanları İlk sette skor 15-15'ken Ebrar Karakurt, topun kendisinden çıktığını hakeme söyledi. Pozisyon incelendikten sonra Ebrar Karakurt'a yeşil kart çıktı.

Skor 16-17'yken blok teması olduğunu belirten Filenin Sultanları'nda Elif Şahin de yeşil kart gördü. A Milli Kadın Voleybol Takımı, bu sette 2 yeşil kart görerek dikkatleri üzerine çekti.

A Milli Kadın Voleybol Takımı, Milletler Ligi'nin 2'nci maçında Hollanda ile karşı karşıya geldi. Heyecan dolu maça baş antrenör Daniele Santarelli'nin fair-play örneği damga vurdu. Maçın hakemlerinin ilk setin ortasında Hollanda'nın hücumunda topun dışarıya çıktığı yönündeki kararı sonrası Hollanda'dan GDS talebi geldi. Daniele Santarelli, maçın hakemlerine blok temasını gösterdi. Bu fair-play örneği sonrası hakemler sayıyı Hollanda lehine verdi. A Milli Kadın Voleybol Takımı Baş antrenörü Daniele Santarelli'ye yeşil kart çıktı.

2010 yılında Kazakistan-Türkiye arasında oynanacak olan maç öncesi düzenlenen tören esnasında çok soğuk havanın etkisiyle oyuncularla beraber törene katılan çocuklardan birine Hamit Altıntop üstündeki eşofmanın üzerini çıkarıp vermişti. Bunu gören diğer

Türk sporcularda aynısını yapmıştır. Hamit örnek hareketi sayesinde Dünya Fair Play Ödülü Davranış dalında tebrik mektubu almaya layık görülmüştür (Arıpınar ve Donuk, 2011).

3 Kasım 2013 tarihinde Muğla Belediyesi ile İstanbul Üniversitesi arasında oynanan Erkekler 2.Lig A grubu maçının 20. dakikasinda skor 10-10 berabere iken Muğla Belediyesi kalecisi takım arkadaşıyla çarpışarak yerde kalmış; bu esnada topa sahip olan İstanbul Üniversitesi oyuncusu Yasin Bayraktar, topu boş kaleye göndermeyerek, fair-play örneği vermiştir.

Bobby Jones, Amerika Açık Golf Turnuvası'nda çıktığı final maçında topu atmak için düzenleme yaparken yanlışlıkla eliyle topa dokunarak hatalı bir vuruş gerçekleştirmiştir. Ancak izleyenler ve hakemlerde dahil kimsenin bu hatalı vuruşu görmediğini kararın kendisine ait olduğunu söylemişlerdir. Başarılı golfçü Jones; kendisini de kızarak bu atışın faul olduğu konusunda ısrar etmiştir. Hakemler Jones'un bu ahlaki davranışı karşısında şaşkınlık içerisinde kalmışlardır. Jones bu hatasını söylemesiyle birlikte maçı bir sayıyla kaybetmiştir. Ancak bu fair play örneği karşısında Jones'a Amerikan Golf Birliği tarafından "Bob Jones Ödülü" adında sportmenlik ödülü verilmiştir.

2011 yılında West Ham United-Everton karşılaşmasında, West Ham United oyuncusu Paolo Di Canio, kalecinin öne çıkarken yere düşmesiyle topla birlikte boş kaleye gol atabilirdi. Fakat o bu şekilde olmasını istemedi. Topu eline alarak maçın hakemine kaleciyi işaret etti. Karşılaşma berabere bitti. Ama o bu centilmenliğiyle dünyanın gönlünü kazandı.

2011 yılında West Ham United-Everton karşılaşmasında, West Ham United oyuncusu Paolo Di Canio, kalecinin öne çıkarken yere düşmesiyle topla birlikte boş kaleye gol atabilirdi. Fakat o bu şekilde olmasını istemedi. Topu eline alarak maçın hakemine kaleciyi işaret etti. Karşılaşma berabere bitti. Ama o bu centilmenliğiyle dünyanın gönlünü kazandı.

Ziraat Türkiye Kupası F Grubu'nda Beşiktaş-Adana Demirspor karşılaşmasında, Adana Demirspor oyuncusu Hakan Söyler'in, Veli Kavlak'a tehlikeli müdahalesi sonrasında hakem Suat Arslanboğa, Hakan Söyler'e direkt kırmızı kart gösterdi. Veli Kavlak'ın maçın hakemine, pozisyonda kırmızı kart gerektirecek bir müdahale olmadığını ifade ettiği öğrenildi. Bunun üzerine maçın hakemi Arslanboğa kırmızı kartı iptal ederek,

Hakan'a bu kez sarı kart gösterdi. Büyük bir fair play davranışıyla Veli Kavlak taraftarlar tarafından alkışlandı.

2.12. Sportmenlik Dışı Uygulamalara Sebep Olan Faktörler

Sportmenlik, tüm amatör ve profesyonel sporculara büyük sorumluluk getirir. Profesyonel sporlarda kazanmak ve başarıya ulaşmak, finansal başarı için kritik öneme sahiptir. Öte yandan sık sık yaşanan yenilgiler işsizliğe yol açmaktadır. Bu nedenle profesyonel sporcuların rakiplerinden şüphelenmesi ve onları "yaşam tarzlarını çalmaya çalışan" insanlar olarak görmeleri yaygındır. Böyle bir durumda sporcunun rakibiyle dürüstçe yüzleşirken özen ve dürüstlük göstermesi, duygu ve heyecan gerektiren bir durumda yarışması onun öz farkındalığının çok önemli bir kanıtı sayılabilir (Keating, 1964a).

Spor yapmak öğrenilen ve öğretilen bir olgudur. Örneğin son zamanlarda futbol maçlarını kazanma eğiliminin takımların sadece kendi başarısına odaklanması, kurallardan yararlanmaya çalışması, hile taktikleri, hakemi kandırması vb. olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumda sportmenliğin etkisi azalır ve antrenmanın amacı sadece kazanmak için davranmak olur. Gizlice kuralları çiğneyip gerginlik yaratarak karşı tarafı korkutma politikası var. Bu davranışlar profesyonel olmayan bir durumla sonuçlanır (Yıldıran, 2004).

2.12.1. Rekabetçi saldırganlık ve öfke

Rekabetin içerisinde bulunduğu yarışma koşulları, saldırganlık göstermek için uygun ortam oluşturur. Sporda ki saldırganlığın sınırlarını. Alakalı spor branşının şartlarıyla birlikte sergilenen eylemin içerisindeki amaç ve niyet belirler. Bu da yapılan eylemlerin farklı spor dallarında farklı karşılanmasına sebebiyet verir (Özerkan, 2004).

Vücut temasının artması saldırganlığın da artmasına olanak sağlar. Belirtilen duruma göre spor etkinlikleri farklı gruplara ayrılır. Bu grupların ilki, saldırganlığın uygulanmasına en çok olanak sağlayan judo, boks, taekwando gibi bireysel spor dallarıdır. Diğer grup; futbol, basketbol, hentbol gibi bedensel temasa belirli ölçütlerde izin veren takım sporlarıdır. Son grup ise beden temasına gerek duyulmayıp saldırganlık riskinin en az olduğu atletizm, voleybol, tenis, golf gibi spor dallarının bulunduğu gruptur (Özerkan, 2004).

Spor açısından üzerinde önemle bahsedilmesi gereken iki önemli hususlardan birincisi saldırganlık davranışının hangi niyet ve istekle yapıldığı, ikinci durum ise saldırının aldığı amaçtır. Bir sporcunun, alakalı spor branşının kurallarını hiçe sayıp rakibe zarar verecek bir davranışa teşebbüs etmesi birinci duruma örnektir. Sporda saldırganlık sözlü yapılabileceği gibi fiziksel de yapılabilir. Kışkırtma ve acı çektirme amacıyla rakibe veya oyun yöneticisine yönelik yapılan hakaret, dalga geçme sözlü saldırganlığa girer. El-kol hareketi, parmak sallama ve bakışla yapılan davranışlar, işaretlerle saldırganlığa girerken tenis raketi gibi oyun araçlarıyla yapılan tehditvari davranışlar da bu saldırganlık grubuna girer. Adı geçen saldırganlık türlerine genel olarak tüm spor dallarında denk gelinebilir (Kurtiç, 2006).

Sporcu, girdiği yarışma ve karşılaşmalarda kazanç sağlamak için rakibiyle olduğu kadar kendisi ve etrafındaki sporcularla da yarışmaktadır. Sporcular içinde bulunduğu yarışmayı kazanma ve kendisine gösterilen ilgi ve tavrı devam ettirme isteği esasında kendisi ve çevresi için tehlike oluşturacak eylemlerde bulunabilirler. Bu durum sporcunun biyolojik, psikolojik ve çevresel faktörlerden etkilenmesiyle içerisinde bulunduğu yarışma kurallarını hiçe sayarak rakibine, takım arkadaşlarına veya oyun yöneticisine zarar vermesiyle gerçekleşebilir. Bunun gibi sözlü veya fiziki davranışlara sporda saldırganlık denir (Tenenbaum vd., 1997),(Acet, 2005), (Şahin, 2009).

2.12.2. Sporda Rekabetçi Saldırganlık

Sporda rekabet içerisinde bulunulmadan kazanç sağlama diye bir şey yoktur (Abrams & Hale, 2005). Berkowitz, (1983), yapılan bir eylemin agresif hareket olarak kabul edilebilmesi için sadece karşıdaki kişiye zarar vermek amacıyla değil de karşıdaki kişiye zarar verme eyleminin amacına ulaşması gerektiğini savunmuştur.

(Abrams, 2010), sporda gerçekleştirilen şiddeti önceden düşünülmüş ve plansız şiddet olarak ikiye ayırmıştır. Plansız yapılan şiddetin genelde karşıdan devamlı gelen ve rahatsız eden bir davranışa karşı oluşan bir öfke patlaması olduğu düşünülmüştür. Bu şiddet türü kabul edilemez olsa bile isteyerek yapılmayıp karşılaştığı rahatsız edici tepkiden dolayı soğukkanlılığını koruyamayan birinin davranışı olarak değerlendirilmektedir. Planlanan ve isteyerek yapılan şiddet türü, başka bir oyuncuya karşı kasten tasarlanan bir davranış türü olduğundan tehlikeli şiddet türü olarak düşünülür ve buna ‘‘ Tam sistem hatası’’ denir. Bu tür eylemlerin her zaman kontrol edilemeyen

öfkeden dolayı ortaya çıkmadığına ve bu davranışı sergileyen sporcu ve oyun yöneticisinin derhal oyun alanından uzaklaştırılması gerektiğinin altı çizilmiştir.

2.13. Sporda Rekabetçi Öfke

Sporda psikolojik hazırlık aşaması, fizik ve teknik yetkinliğe bakılmaksızın ayrı olarak değerlendirilip sporcunun verilen durumlarda tepkilerini koruyup koruyamadıklarını ölçmede oldukça önemli faktördür (Taylor, 1996). Sporda verilen duygular bir duruma verilen gerçek ya da hayali tepkilerdir. Duygu bedenın iç organ ve kaslardaki değişimlerini içerir. Verilen tepkiler kişiye özgü olabileceğı gibi genellikle yüz ifadesindeki değişimlerle belirlenebilir. Bu duygular sporcunun bir sonraki eylemini belirleyip düzenler (Deci & Ryan, 2012). Bahsi geçen verilere göre duygunun özelliklerinin başında önceki uyarana verilen tepkinin ölçüsü olmasıdır (Jones, 2003).

Sporda öfke her zaman kontrolden çıkmayacağı gibi yine her zaman oyunu etkileyecek diye bir şey yoktur. Hatta iyiye bile kullanılabilir. Kontrol altına alınmadığında başarıda azalma, karşıdaki kişiye veya kişinin kendisine şiddet içerikli bir zarar verme ihtimali gibi olumsuz durumlara yol açabilmektedir. Her sporcu için öfkenin sonuçları farklı olabileceğinden tüm sporcular için öfkeyi azaltmaya çalışmak ters bir davranış olabileceğinden sporcuya göre öfke, performansı arttırıcı şekilde de yönlendirilebilir (Robazza, 2006). Bu durum sporcunun öfkeyi nasıl yorumlayıp nasıl kontrol edebildiğine ve nasıl kullandığına bağlı olarak değişebilir (Thomas, 2009)(Berrebi vd., 2018)

2.14. Sporda Öfke ve Agresif Davranış Yönetimi

Öfkeyi idrak etmek veya üzerinde inceleme yapmak sporda birçok sebep için gereklidir. Bu sebeplerden birincisi öfkenin performansı yükseltici etkisi olabileceğı gibi öfkeyi kontrol edemeyip performansı düşürücü etkisinin de olabileceğidir. İkincisi, öğrenilemeyen öfke tehlikeli olabileceğinden öfkeli bireyi anlamayan takım arkadaşları ve antrenörler bu öfkenin yanlış bir şekilde dışavurumuna sebebiyet verebilir. Üçüncüsü öfke uzun süreli olarak engellenip durdurulmazsa hem kişi hem takım arkadaş veya rakibi hem de izleyiciler için tehlikeli sonuçlar ortaya koyabilir(Abrams, 2010) .

Öfke kontrolü programlarının yapısı süre ve içerik kapsamında farklılık gösterebilir. Fakat katılan kişilerin durum ve eldeki kaynaklara bağlı olarak genel olarak üç ila sekiz seans arasında değişiklik gösteren bir grup ortamında sunulur (Thomas, 2009).

Öfke kontrolü üzerinde yapılan deneysel araştırmalar sporcuların üzerinde denendiğinde de olumlu sonuçlar açığa çıkmıştır. (Connelly, 1988) oyun esnasında kendisine zarar verici etkilerde bulunduğu gerekçesiyle rakiplerine onaylanmamış saldırganlık gösteren bir kadın basketbolcuya atlet gevşeme teknikleri kullanarak oyuncuyu sakinleştirmiştir. Müdahale sonucunda sporcunun başlangıç duruşunu koruyup daha az faul yaptığı görülmüştür. (Lauer & Paiement, 2009) onaylanmamış saldırganlık eylemleri için ceza almaya eğilim gösteren 3 erkek hokey oyuncusunu programlarına tabii tutmuşlardır. Bu program gevşeme ve yeniden odaklanma tekniklerine bağlı 10 oturumdan oluşmaktaydı. Programda oyunculara özellikle kışkırtıldıklarında veya öfke ve düş kırıklığı gibi olumsuz düşüncelerin esiri olduklarında nasıl tepki vermeleri gerektiği öğretilmiştir. Müdahale sonucunda hokeycilerin onaylanmamış saldırganlık hareketlerinde azalma olduğu tespit edilmiştir. (Mattesi, 2002): kendi kendine konuşma, derin nefes egzersizi yapma gibi psikolojik yetenek tekniklerini içeren programı 3 erkek hokey oyuncusuna ceza aldıkları süreleri azaltmak amacıyla vermiştir. Bu saldırganlık yönetimi programının sonucunda sporcuların ceza sürelerinin azaldığı ve saldırgan eylemlerini azalttıkları kanısına varmıştır. Ayrıca programa aldığı sporcuların öfke kontrol seviyelerini yükselttiğini ve başlarına gelen kötü durumlarla daha iyi başa çıktıklarını dile getirmiştir.

3. Spor Branşları Hakkında Genel Bilgi

3.1. Basketbol

Basketbol, önceden hazırlanmış belli çizgiler içinde, rakip takımın potasından paslaşmak koşuluyla rakibi durdurmayı amaçlayan, beşer kişilik iki takım ile birlikte oynanan bir spordur. Basketbol, ortalama 550 milyon lisanslı sporcusu olan bir spor olmasına rağmen, 200'den fazla ulusal federasyonu kontrol eden Uluslararası Basketbol Federasyonu (FIBA) tarafından yönetilmektedir (Karasar, 2005)(Drinkwater vd., 2008)

Basketbol yalnızca bir takım sporu olmamakla birlikte aynı zamanda sporcuların bireysel farklılıklarını, özelliklerini ortaya çıkarması bakımından da benzersiz bir spordur. Bu, bireysel yeteneklerin açıklanmasını ve teknik yeteneklerin kazanıldıktan sonra müsabaka taktikleriyle bir araya getiren bir spordur. Basketbolun bakış açısını kısaca gözden geçirmek icap ederse, basketbol ilk hareketler oyunudur. Basketbolda temel hareketlerin önemi ilk olarak ABD olmak üzere basketbol branşında ilk sıralarda yer olan bütün ülkelerde kendini göstermiştir, üzerinde tartışılmaması gereken bir olay olarak değerlendirilmiştir (Burgul & Çulha, 1991).

Bir spor branşı olarak kabul edilen basketbol, bütün takımlarda aktif olarak müsabaka içinde beş sporcu ile oynanan ve en çok yedi tane yedek oyuncunun olduğu iki takım ve kendine has ölçüleri olan bir top ile oynanır. Her iki takımının da kendilerine ait bir çemberi bulunur. Çemberin net olan bir yüksekliği ve ölçüsü olan panya adı verilen bir mekanizmaya sabitlenen çember ve bu çembere bağlı her iki tarafı açık fileden oluşur. Her iki takımın amacı basketbol topunu karşı takıma ait olan çemberden geçirmek ve topun kendine ait potasında olan çemberden geçmesinin önüne geçmektir. Basketbol oynanan mekan da her iki takıma ait 14 metre uzunluğunda 15 metre genişliğindeki iki alanın, toplamda 28 metre uzunluğunda 15 metre genişliğinde olacak şekilde düzenlenmiştir. Top sürme, Hücum süresi, sayı atma gibi birçok oyun kuralı ile saha, pota ölçüleri gibi birçok etmen profesyonel etken anlamında Uluslararası Basketbol Federasyonu tarafından belirlenmiştir. Türkiye Basketbol Federasyonu (TBF, agis, 2023). Basketbol insanlığın başlangıcından bu yana öğrendiği ve geliştirdiği motorik özelliklerinin tamamını koordineli bir biçimde kullanan bir spor dalıdır. Basketbol insanda bulunan motorik özelliklerin gelişmesine ve aynı anda şekillenmesine de katkı sağlamaktadır (Bektaş vd., 2007).

3.2. Curling

Buz üstünde oynanan bir takım sporudur. Curling olimpik bir spor olmakla birlikte 1500''l  senelerde ortaya çıkan Kuzey Avrupa  lkelerinde buzlanan g l veya göletlerin üstünde oynanmaya başlanmıştır.

Curling 4 asil 1 alternatif oyuncu dahil olmak üzere toplam 5 sporcudan meydana gelen bir takım sporudur.  st nde oynanan buzun uzunluğu 140 adım yani 45.720 cm uzunluğunda, genişliği ise 15 adım yani 4.75 m''dir. Buzun her iki tarafında bulunan ev diye belirlenen yer, i  içe yer alan halkalardan oluşmaktadır. Amaç, buzun üstünde 19.96 kiloluk granitten elde edilmiş taşları evin merkezine çeşitli atış stilleri ile kaydırarak atmaktr.

Oyuncuların yapmaya çalıştığı ise, taşları evin (button) merkezine en yakın yere atmak ve mümkün mertebe çok sayıda taş veya taşların buttonda biriktirmektir. Oyun en çok 8 ya da 10 end oynanır. Yedek oyuncu dışında her oyuncu 2 taş atma hakkına sahiptir. Her endde 16 taş atıldıktan sonra buttona en yakın olan taş veya taşlar puan olarak yazılır. Oynanan devreler her zaman sıfıra karşı oynanır buda demek oluyor ki yalnızca bir takım puan alırken diğer takım puan alamaz. 8 ya da 10 devre bittikten sonra puanlar toplanır ve o maçı kazanan takım belirlenmiş olur. Bu spor her yaş gruplarının 7- 77 yaşına kadar sosyalleşmek, üst seviyelerde bile yarışmak ve rekreasyon zamanlarını değerlendirmek ve eğlenmek için oynanabilen olimpik bir spordur.

Curling''i eşsiz yapan kavramlardan biri ise s p rmedir. Sporcular taşın hareket eden  n kısmı taş hareket halindeyken süpürmeye devam eder. S p rgelerin buzun üstünü süpürmesi taşların önündeki buzun en küçük parçası olan moleküler bir katmanını erimesini sağlar. Bu süpürme ile meydana gelen ısınma (erime) taşın daha uzağa istediğimiz yere, düz ya da dönerek hareket etmesini yardımcı olur.

Curling''i diğer branşlardan ayıran bir diğer özellik ise oyun alanı içinde atış yapmayan takımın durması için belirlenen nezaket çizgisidir. Bu da bize curling sporunun sportmenlik ve nezaket oyunu olduğunu göstermektedir (Polat, 2019).

3.3. Voleybol

Her grupta 6 kişi bulunacak biçimde iki ayrı takım halinde oynanan voleybol, iki parçaya bölünmüş belirlenmiş ölçülere sahip bir sahada file ile oynanır. Voleybolda oyun alanı hem oyun sahası hem de serbest alanı kapsamaktadır. Voleybol alanları simetrik veya dikdörtgen olmalıdır. Oyun sahası dikdörtgen olmakla birlikte, alanın ölçüsü 18x9

metredir. Oyun sahası her tarafında en az üç m olacak şekilde free bölge bulunmaktadır (FIVB 2021). Voleybolun farklı yönleri için oyunun amacı ve özel durumları açısından çok fazla kişiye sunabileceği çeşitli farklı uygulamaları bulunmaktadır. Oyunun en temel amacı, topu rakip takımın alanına geçirerek karşı takımın sahada topa sahip olmasını önlemek ve aynı sırada rakip takımdan benzer bir şekilde gelen atışı da engellemektir. Her iki tarafında topu rakip alana gönderirken 3 kez topa temas etme hakkı bulunmaktadır. Bu oyun da, top servis atışı ile oyuna girer ve servis atan sporcu, topu file üstünden karşı alana göndermeye çalışır. Bir rallinin sona ermesi, topun oyun alanının dışına düşmesi, sahanın dışına çıkması ya da karşı takımın bir hata yapmasıyla sonuca ulaşır. Bir ralliyi kazanan takım, bir puan olarak servis hakkını elde etmiş olur. Puan alan takım, servis kullanırken saat yönünde devam eden bir dizilim kullanarak yer değiştirir (FIVB 2020).

3.4. Hentbol

Literatürde hentbol hakkında çok farklı tanımlar açıklamalar bulunmaktadır. Hentbol Eler ve Bereket (21)'e göre kaslar ve kardiyatif gücün birlikte kullanıldığı, sürat, dayanıklılık, kuvvet, sıçrama, esneklik ve koordinasyon gibi motorsal özelliklerin farklı oranlarda bir arada bulunduğu bir spor branşı olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanıma bakacak olursak da; 1 kaleci ve 6 oyuncudan oluşan sporcu grubu ile 20 cm x 40 cm bir alanda oynanan sporcuları rakipleri ile fiziksel temasa dayanan bir mücadele içinde olduğu 30 dakikalık iki devre şeklinde oynanan savunma ve hücum oyunlarından oluşan bir kapalı alan sporu olarak açıklanmaktadır.

(Bragazzi vd., 2020) ise hentbolu hem antrenman olarak hem de turnuvalar sırasında yoğun bir şekilde fiziki temasların bulunduğu ve bu fiziksel temaslara karşı koyabilmek için kısa ve yüksek tempoda fiziksel bir çaba gerektiren takım sporu olarak bilinmektedir. Yurdunmalığına göre ise hentbol bir takımda en çok 14 sporcunun bulunduğu ve oyunda 7'şer sporcudan oluşan rakip iki takımın kendi alanlarındaki kaleleri koruyup karşı takımın kalesine elleri ile gol atma amaçlayan birbirlerine üstünlük kurabilmek için uğraştıkları uluslararası kabul edilmiş ve müsabakaları olan bir tür salon sporudur.

Bu açıklamalardan hareketle hentbol için geniş açılı ortak noktaların, 6 saha oyuncusu ve 1 kalecinin bulunduğu toplam 7 kişilik takımlarla oynanan 40 metre uzunluğunda 20 metre genişliğinde oyun bölgesine sahip, sporcuların topu elle taşıdıkları ve amacın rakip

takımın kalesine gol atmak olduğu, yoğun fiziksel teması olan, atik ve heyecanlı uluslararası yarışları olan bir salon sporu olduğu kanısına varılmaktadır.

3.5. Futbol

Karşılıklı iki takım arasında geçen bir takım oyunudur. FIFA (Uluslar Arası Futbol Federasyonu) tarafından hazırlanan kurallarla oynanan futbol, dünya çapında en popüler olan spor branşlarının başında yer almaktadır. Futbol, genellikle on bir oyuncudan oluşan iki grup arasında oynanır ve amaç, topu karşı takımın kale çizgisinden geçmek koşuluyla gol atmaktır (İnal, 1998). Futbolun tarihçesi, 19. yüzyıla ulaşmaktadır, bu oyunun modern kuralları İngiltere'de son halini almıştır. Futbol, zaman içinde uluslararası bir yıldız haline bürünmüştür ve dünya genelinde milyonlarca insan profesyonel ve amatör olarak bu sporu yapmaktadır. Futbolun bu kadar ilgi çekmesi, dünya genelinde düzenlenen müsabakalar ve liglerle birlikte daha da artmıştır. FIFA Dünya Kupası, UEFA Şampiyonlar Ligi ve benzeri birçok turnuva, bu sporun uluslararası çapta nasıl bir etki altına aldığına göstergesidir. Futbol, fiziksel ve zihinsel yeteneklerin yanı sıra, disiplin ve karar verme gibi kişisel özelliklerin gelişimini de etkilemektedir. Bu branş, sporun sadece fiziksel becerilerini değil, aynı zamanda zihinsel dayanma gücünü ve stratejik düşünme yeteneklerini de geliştirmelerini gerektirmektedir. Takımla birlikte çalışması, liderlik, hedef alma ve başarıya gitme konularında oldukça önemli dersler vermektedir.. Ayrıca, bu branşın toplumsal ve kültürel yansımaları da göz ardı edilmemeli; bu branş, farklı toplulukları ve kültürleri bir arada olmasını sağlayarak, sosyal birlikteliğe katkı sunmaktadır (Aşçı, 2009).

3.6. Floor Curling

Floor curling, Curling branşının alt branşı olarak geçmektedir. Kurallar ve birçok özelliği ile curlinge benzese de birkaç alanda da curlingten ayrılmaktadır. Zemin olarak 9 metreye 1.60 metre olan bir pvc malzeme üzerinde düz bir alanda oynanmaktadır. Curling gibi granit taşlarla değil altında tekerlekleri olan floor curling taşları ile oynanmaktadır. Amaç ev olarak belirlenmiş oyun alanının her iki tarafında bulunan ev adı verilen merkezlere yakın taş biriktirmektir. Oyun curling gibi sıfıra karşı oynanmaktadır. Curling'ten ayıran bir diğer özellikten bahsetmek gerekir ise bu branшта süpürge kullanılmamaktadır.

Oyuncular kız takımlar için 2 kız sporcu ve 1 yedek sporcu erkek takımlar için 2 erkek sporcu ve 1 yedek erkek sporcu bulundurmaktadırlar. Karma takımlar ise 1 kız 1 erkek

sporcu ile oynanır ve karma takımlarda yedek oyuncu bulundurulmaz. Sporcuların rakip atış yaparken durması gereken bölge bir çizgi ile çizilmiş ve bu çizgiye nezaket çizgisi adı verilmiştir. Bu branşta Curling gibi nezaketin ve anlayışın olduğu bir spor dalıdır. Kendine has atış teknikleri bulunan bu branş her düz alanda rahatlıkla oynanabildiği için kısa sürede ilgi toplamaya başlamıştır.(TCF)



4.MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Araştırma Yöntemi ve Modeli

Bu çalışma sportmenlik eyleminin belirlenen demografik kavramlara göre incelenmesini amaç edinen betimsel tarama şeklinde ve aynı sırada sportmenlik ölçek puanlarının değişkenlerine göre değişip değişmediğini ortaya çıkarmayı amaç edinen kesitsel araştırma türünde betimsel bir çalışma olarak planlanmıştır.

Betimsel çalışmalar, çoğu zaman verilen olayı gün ışığına çıkarmak, verilen durumlar arasında gerçekleşebilecek ilişkileri ortaya atmak ve standartlar doğrultusundaki değerlendirmeler için yapılır. Kısaca betimsel çalışmalar, bir olayı elden geldikçe dikkatli ve ayrıntılı olarak anlamlandırmaktır (Karasar, 2005). Tarama modelleri; bir konuya veya duruma dair katılımcıların düşüncelerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum gibi kişisel özelliklerinin ortaya konduğu genellikle diğer araştırmalara oranla daha fazla değerlendirmeler üstünde yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2015).

Araştırmaya katılmayı kabul edenlerden alınan cevapların kişinin gerçek düşüncelerini içerdği belirtilmiştir. Bu durum araştırmanın doğruluğunu göstermektedir. Hatta bu inceleme sırasında açığa çıkacak bilgiler, ele geçirilen veri kaynaklarıyla sınırlandırılacaktır.

Tablo 4.1 Araştırma Grubuna ait kişisel özelliklerin dağılımı

		N	%
Cinsiyet	Erkek	168	51.4
	Kadın	159	48.6
Eğitim Durumu	İlkokul	4	1.2
	Ortaokul	91	27.8
	Lise	137	41.9
	Üniversite	95	29.1
Branş	Basketbol	41	12.5
	Curling	63	19.3
	Floor Curling	109	33.3
	Futbol	35	10.7
	Hentbol	16	4.9
	Voleybol	63	19.3
Spor Yapma Yılı	1-3	211	64.5
	4-6	45	13.8
	7-9	45	13.8
	10+	26	8.0
Lisanslı Sporculuk	Evet	190	58.1
	Hayır	137	41.9
Branş Maçı İzleme	Evet	274	83.8
	Hayır	53	16.2
Ailede Sporcu Var mı	Evet	131	40.1
	Hayır	196	59.9

4.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma grubu 327 sporcudan oluşmaktadır. Floor Curling Gaziantep, Aydın, İzmir, Adana; curling Samsun ve Erzurum illerinden seçilirken, basketbol, futbol, voleybol ve hentbol branşları Kilis ve Gaziantep illerindeki sporcular arasından gönüllülük esasına göre tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırma grubuna dair kişiye ait özellikler tablo 1 de verilmektedir.

4.3. Araştırmada Kullanılacak Veri Toplama Araçları

Kişisel bilgi formunu hazırlayan kişi, araştırmayı yapan kişi olup araştırma topluluğunu oluşturan kişilerle alakalı veriler toplayıp bir araya getirmeyi amaç edinerek kişisel bilgi formunda cinsiyet, yaş, sporcunun geçmişi ve spor dalına dair demografik verileri araştırmıştır.

Ölçekte, “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde puanlandırılan 5’li likert ölçeği kullanılmıştır.

Kurallar: Katılan kişilerin spor karşılaşmasında oyunun kurallarına dikkat etmesini ve ahlaki eylemlerini belirtmektedir.

Kasti Davranışlar: Katılan kişilerin spor karşılaşmasında ahlaki eylemlerini belirtmektedir.

Rakip: Bu alt boyut katılımcıların spor karşılaşmalarında rakiplerine karşı, rakibin sağlığı açısından korumacı eylemlerini belirtmektedir

Oyuna Bakış: Katılımcıların spor karşılaşmasının neticesine olan yaklaşımını belirtmektedir.

Sportmen Davranış: Katılımcıların spor karşılaşması sırasında ve neticesinde beklenen eylemlerine dair sonuçlarını belirtmektedir.

Yapılan araştırmada bilgi toplama aracı olarak (Gumus vd., 2020) tarafından tasarlanan ‘‘Sportmenlik Davranış Örneği’’ ve araştırmayı yapan tarafından yapılmış olan 6 sorudan oluşan kişisel veri formu beraber kullanılmıştır.

Sportmenlik Davranış Ölçeği; 14 yaş ve üstü kişilerde uygulanmak amacıyla tasarlanmış olup, 27 maddeden meydana gelen 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en az puan 27, en fazla puan 135 olarak belirlenmiş olup ölçek toplam maddeleri için güvenilirlik puanı 0,944 olduğu belirlenmiştir.

4.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 programından yardım alınmıştır. Veri setlerinin normallik testleri için Kolmogorov-Smirnov uygulanmış olup basıklık ve çarpıklık değerleri -2,+2 aralığında olduğundan parametrik testler yapılmıştır. İstatistiksel yöntem olarak iki grupların karşılaştırmasında İndependent sample t testi, çoklu grupların karşılaştırmasında One Way Anova testi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığı belirlemek için Tukey LSD testi kullanılmıştır.



5.BULGULAR

Tablo 2 Araştırma grubunun(A.G.) ölçekten elde ettikleri değerleri Cinsiyet özelliği açısından karşılaştırması

Cinsiyet	N	Ort.	ss	T	P
Erkek	168	106.74	18.49	1.213	.006
Kadın	159	118.52	14.05		

Tablo 2 de A.G. sportmenlik ölçeğinden elde ettikleri değerlerin cinsiyet özelliği açısından karşılaştırması verilmektedir. Kadınlar lehine belirgin farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Kadınların sportmenlik anlayışlarının erkeklerden daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 3 Araştırma grubunun ölçekten elde ettikleri puanların branş maçlarını izleme değişkeni açısından karşılaştırması

Branş Maçı İzleme	N	Ort.	ss	T	P
Evet	274	108.01	16.46	0.962	0.023
Hayır	53	119.68	16.36		

Tablo 3 de A.G. sportmenlik ölçeğinden elde ettikleri değerler branş maçlarını izleme özelliği açısından karşılaştırması verilmektedir. Branş maçlarını izlemeyenlerin lehine belirgin farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Branş maçlarını izlemeyenlerin sportmenlik anlayışlarının izleyenlerden daha pozitif olduğu söylenebilir.

Tablo 4 A.G ölçekten elde ettikleri değerleri ailede sporcu olma durumu özelliği açısından karşılaştırması

Ailede Sporcu Var mı?	N	Ort.	ss	T	P
Evet	131	116.32	14.71	0.816	0.033
Hayır	196	109.45	17.50		

Tablo 4 de A.G. sportmenlik ölçeğinden belirlenen değerleri ailede sporcu olma özelliği açısından karşılaştırması verilmektedir. Ailesinde sporcu olanların lehine belirgin farklara rastlanmıştır ($p<0.05$). Ailesinde sporcu olanların sportmenlik anlayışlarının olmayanlardan daha pozitif olduğu söylenebilir.

Tablo 5. A.G. ölçekten elde ettikleri değerlerin eğitim durumu özellikleri açısından karşılaştırması

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	2202.308	3	734.103			
Grup içi	86304.010	323	267.195	2.747	.043	4-1, 4-2, 4-3
Toplam	88506.318	326				

Gruplar; 1.ilkokul, 2.Ortaokul, 3.Lise, 4.Üniversite

	n	X	ss.	F	p	Fark
1.İlkokul	4	110,25	13,65			
2.Ortaokul	91	111,67	16,36			
3.Lise	137	110,53	16,61	2.747	.043	4-1, 4-2, 4-3
4.Üniversite	95	116,59	16,02			

Tablo 5 de A.G. sportmenlik ölçeğinden elde ettikleri değerlerin eğitim durumu değişkeni açısından karşılaştırması verilmektedir. Gruplar arasında belirgin farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Tukey LSD testi sonuçlarına göre;

Üniversite eğitimine sahip olanların, ilkokul, ortaokul ve lise eğitimine sahip olanlardan daha iyi puan elde ettikleri analiz edilmiştir. Bir başka söylemle üniversite eğitimine sahip olanları sportmenlik anlayışlarının diğer eğitim gruplarından daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Araştırma grubunun ölçekten elde ettikleri değerlerin branş bazında karşılaştırması

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	9945.914	5	1989.183			
Grup içi	78560.404	321	244.736	8.128	.000	2>1, 4, 5, 6 3>1, 4, 5, 6 6>4
Toplam	88506.318	326				

Gruplar; 1.Basketbol, 2.Curling, 3.Floor Curling, 4.Futbol, 5.Hentbol, 6.Voleybol

	n	X	ss.	F	p	Fark
1.Basketbol	41	105,49	15,39			
2.Curling	63	120,44	13,92			
3.Floor Curling	109	115,10	16,69	8.128	.000	2>1, 4, 5, 6 3>1, 4, 5, 6 6>4
4.Futbol	35	103,34	17,89			
5.Hentbol	16	111,88	9,33			
6.Voleybol	63	110,40	15,45			

Tablo 6 da araştırmaya dahil edilen grubun sportmenlik ölçeğinden elde ettikleri değerlerin branş bazında karşılaştırması verilmektedir. Gruplar arasında belirgin farklılıklar gözlemlenmiştir.($p<0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için yapılan Tukey LSD testi verilerine göre;

Curling ve Floor Curling branşı ile uğraşanların, diğer gruplardan daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir. Bir başka deyişle Curling ve Floor Curling branşı ile uğraşanların sportmenlik anlayışlarının diğer basketbol, futbol, hentbol ve voleybol branşı ile uğraşanlardan daha olumlu olduğu söylenebilir.

Voleybol branşı ile uğraşanların, futbol branşı ile uğraşanlardan daha yüksek değer elde ettikleri belirlenmiştir. Bir başka bakış açısıyla voleybol branşı ile uğraşanların sportmenlik anlayışlarının diğer futbol, branşı ile uğraşanlardan daha olumlu olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Araştırma grubunun ölçekten elde ettikleri ölçütlerin Spor yapma Yılı değişkeni açısından karşılaştırması

	KT	Sd	KO	F	P	Fark
Gruplar arası	1507.210	3	502.403			
Grup içi	86999.108	323	269.347	1.865	.135	-
Toplam	88506.318	326				

(Spor yapma Yılı değişkeni)

	KT	sd	KO	F	p	Fark
1-3 yıl	211	112,62	16,24			
4-6 yıl	45	117,02	13,75			
7-9 yıl	45	110,38	18,87	1.865	.135	-
10+ yıl ve üzeri	26	108,65	17,45			

Tablo 7’de araştırma grubunun sportmenlik ölçeğinden elde ettikleri değerlerin spor yaptığı yıl değişkeni açısından karşılaştırması verilmektedir. Gruplar arasında herhangi bir belirgin farklılığa rastlanamamıştır ($p<0.05$).

6.TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bu kısmında sportmenlik davranışı ölçeğinden elde edilen puanların çalışmada ele alınan değişkenler açısından karşılaştırmasına ilişkin sonuçların tartışmasına yer verilmiştir.

Sportmenlik ölçeğinden elde ettikleri değerlerin cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırıldığında, kadınlar anlayışlarının erkeklerden daha olumlu olduğu söylenebilir. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında büyük bir çoğunluğunda kadınlar lehine farklılıklar olduğunu belirtse de (Fleming, 2011(Certel vd., 2020a; Koç & Güllü, 2017) , farklılığın olmadığı çalışmalar (Kayışoğlu vd., 2015) (Canlı vd., 2021) ve erkekler lehine (Karafil vd., 2017) sonuca ulaşan çalışmalarda mevcuttur. Branş maçlarını izlemeyenlerin sportmenlik davranışlarının izleyenlerden daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç branş maçlarını takip edenlerin daha fanatik bir taraftarlık yaklaşımı olmasından kaynaklanabilir. Ailesinde sporcu olanların sportmenlik anlayışlarının, olmayanlardan daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Certel vd., 2020b) öğrencinin fair play dışı davranışa kaymasında risk faktörü olarak ailenin önemli bir yeri olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla spor ile uğraşmış ailelerin çocuklarını sportmenlik anlayışı içerisinde yetiştirmeleri beklenebilir.

Eğitim durumu açısından sportmenlik davranışları arasında herhangi bir farklılığa bakıldığında, üniversite eğitime sahip olanların, ilkokul, ortaokul ve lise eğitime sahip olanlardan daha çok puan aldıkları analiz edilmiştir. Bir başka deyişle üniversite eğitime sahip olanları sportmenlik anlayışlarının diğer eğitim gruplarından daha olumlu olduğu söylenebilir. Branş değişkeni açısından karşılaştırmasına bakıldığında Curling ve Floor Curling branşı ile uğraşanların, diğer gruplardan daha yüksek puan elde ettikleri analiz edilmiştir. Bir başka deyişle Curling ve Floor Curling branşı ile uğraşanların sportmenlik anlayışlarının diğer basketbol, futbol, hentbol ve voleybol branşı ile uğraşanlardan daha olumlu olduğu söylenebilir.

Voleybol branşı ile uğraşanların, futbol branşı ile uğraşanlardan daha fazla değer elde ettikleri bilgisi tespit edilmiştir. Bir başka deyişle voleybol branşı ile uğraşanların sportmenlik anlayışlarının diğer futbol, branşı ile uğraşanlardan daha olumlu olduğu söylenebilir. Curling ve Floor Curling branşı ile uğraşanların sportmenlik davranışlarının yüksek çıkması, bu branşların temelinde fair-play anlayışına birebir uygun olan “Curling

Ruhu” kavramının olmasından kaynaklanabilir. Zira, Türkiye Curling Federasyonu (2023) Oyun kuralları kitapçığında curling ruhu için aşağıdaki ifadeler kullanılmaktadır.

“Curling bir beceri ve gelenek sporudur. Atılan güzel bir atışı izlemek insana zevk verir ve aynı oranda Curling’in geçmişten günümüze kadar gelen geleneklerinin, gerçekçi bir spor ruhuyla uygulandığını izlemek de güzel bir şeydir. Curling sporcuları kazanmak için avaşırlar ama asla rakiplerini küçümsemezler. Gerçek Curling sporcuları asla rakiplerinin dikkatini dağıtmaya çalışmaz ve asla karşı takımın en iyi oyunlarını çıkarmalarına engel olmazlar, haksız bir şekilde kazanmaktansa kaybetmeyi tercih ederler. Curling sporcuları asla bilinçli bir şekilde oyunun kurallarını görmezden gelmezler ve asla Curling inançlarına saygısızlık yapmazlar. Eğer istenmeyen bir şekilde, herhangi bir kural hatası yapıldığını farkına varırlarsa, bu durumu açık bir şekilde anında dile getiren kendileri olur. Curling sporunun temel amacı sporcuların bu branşa olan becerilerini göstermek olsa bile Curling ruhu iyi bir sporcu olmayı, fair play hareketlerde bulunmayı, nazik ve onurlu davranmayı gerektirir. Bu curling ruhu, oyun kurallarının yorumlanmasını, aynı zamanda uygulanmasını ve bütün katılımcıların buzun içinde ve buz dışındaki davranışlarını etkilemelidir.”

Dolayısıyla bu felsefe ile oynanan bir oyunun sporcularının sportmenlik davranışlarının daha olumlu çıkması doğaldır. Bununla birlikte çalışmamızda yer alan sporcuların tamamı takım sporları ile uğraşan bireylerdir ve elde edilen ortalama puanlara bakıldığında ($X_{\text{Erkek}}=106.74$, $X_{\text{Kadın}}=118.52$) genel olarak sportmenlik davranışlarının yüksek olduğu görülmektedir.

(Lee vd., 2007) araştırmalarında takım sporuyla ilgilenen sporcuların fair play eyleminde bulunma olasılığının, bireysel sporla ilgilenen sporculardan daha fazla olasılıkta olduğunu dile getirmişlerdir. (Tutkun vd., 2010) gerçekleştirmiş oldukları incelemede takım sporuyla uğraşan sporcuların, bireysel sporla ilgilenen sporculara nazaran daha az saldırganlık riski taşıdıklarını ortaya atmıştır. Bu durum neticesinde takım sporuyla uğraşan sporcuların daha yüksek olasılıkla sportmenlik davranışında bulunduğu kanısı ortaya atılabilir. Yapılan araştırmaların sonuçları, bizim yaptığımız çalışmanın sonuçlarıyla aynı doğrultudadır. Sportmenlik ölçeğinden yola çıkarak elde ettiği puanların spor yılı değişkeni açısından karşılaştırmasına bakıldığında herhangi bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Önel (2021) Ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada spor yılının sportmenlik davranışında bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. (Barkoukis & Mouratidou, 2015) kaç yıldır sporculuk yaptığıyla ilgili bir fark oluşturmadığını, çalışma grubuyla ilgili farklı sonuçlar ortaya çıktığını belirtmiştir. (Yalçın, 2006) üniversite öğrencileri içinde amatör sporcu olanlarla yaptıkları araştırmada spor yılı ve sportmenlik arasında anlamlı bir farka ulaşamamıştır. (İmamalı & Ünver, 2018) yaptıkları çalışmada sporculuk yılının, sporcunun karakteristik özelliğiyle bir ilişkisinin olmadığını belirtmiştir. Ancak, yapılan çalışmalarda spor yaptığı yıl arttıkça sportmenlik dışı davranışlarında arttığı yönünde bilgiler mevcuttur (Koç & Güllü, 2017)

Sonuç olarak; Spor yılı değişkeni açısından sportmenlik davranışlarında farklılık bulunmazken, kadın sporcuların daha yüksek sportmenlik davranışı puanları elde ettiği, çalışmada yer alan takım sporcularının genel olarak sportmenlik davranışlarının olumlu yönde olduğu ve çalışmada ele alınan branşlar içerisinde Curling ve Floor Curling branşı ile uğraşan bireylerin sportmenlik davranışlarının diğer branşlardan daha olumlu olduğu gözlemlenmiştir. Branş müsabakalarını izleyici olarak takip edenlerin, izlemeyenlerden daha düşük sportmenlik davranışları olduğu, ailesinde sporcu olanların daha sportmen davranışa sahip oldukları, üniversite eğitimine sahip olanları sportmenlik anlayışlarının diğer eğitim gruplarından daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7. ÖNERİLER

Gençlik Spor Bakanlığı iş birliğiyle yapılan antrenörlük kurslarında fair play ve sportmenlik ruhu öğretilabilir. Bu da ülkemizdeki fair play davranışlarını arttırabilir.

İlkokul ve ortaokul sporcularından başlamak üzere ders müfredatına sportmenlik ve fair play eklendiğinde küçük yaşta çocuklara bu duyguyu aşılanabilir.

Okul sporları başta olmak üzere ülke çapında yapılan her müsabakada sportmenliğe dikkat edilirse bu da sporun kalitesini arttırabilir.

Futbol, basketbol, voleybol ve hentbol sporcularına bir antrenmanda floor curling öğretilerek veya oynatılarak curling ruhunu aşılama sportmenlik davranışlarını arttırılabilir.

Futbol, basketbol, voleybol ve hentbol antrenörlerine yapılan seminerlerde sportmenlik ve fair play çalışmaları yapılabilir.

Curling Federasyonu iş birliğiyle Futbol, basketbol, voleybol ve hentbol branşlarının federasyonlarına Curling ruhu aşılanabilir.

Bu çalışmada kullanılan Sportmenlik davranış ölçeği bireysel sporlarla takım sporlarının karşılaştırılmasında da kullanılabilir.

8.KAYNAKÇA

- Abrams, M. (2010). *Anger management in sport: Understanding and controlling violence in athletes*. Human Kinetics. <https://psycnet.apa.org/record/2009-24397-000>
- Abrams, M., & Hale, B. (2005). Anger: How to moderate hot buttons. *The sport psych handbook*, 93-112.
- Acet, M. (2005). *Sporda Saldırganlık ve Şiddet, stanbul: Morpa Kültür Yayınları Ltd. Şirketi*.
- Açıkkada, C. (2010). Türkiye’de Spor Bilimlerinin Gelişimi. *Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara*.
- Arıpınar, E., & Donuk, B. (2011). Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar fair play. *Ötüken Yayınları, İstanbul*.
- Aşçı, A. (2009). Futbolcularda kuvvet performansının değerlendirilmesi. 3. *Ulusal Futbol Bilim Kongresi, Bildiri Kitabı s, 27*.
- Balçıkınlı, G. S., & Yıldırım, İ. (2011). Profesyonel futbolcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(2), 49-56.
- Barkoukis, V., & Mouratidou, K. (2015). Achievement goals and sportpersonship orientations in team sports. The moderating role of demographic characteristics. *Ethics in Progress*, 6(2), 74-92.
- Bektaş, Y., Özer, B. K., Gültekin, T., Sağır, M., & Akın, G. (2007). BAYAN BASKETBOLCULARIN ANTROPOMETRİK ÖZELLİKLERİ: SOMATOTİP VE VÜCUT BİLEŞİMİ DEĞERLERİ. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 52-62.
- Berkowitz, L. (1983). The experience of anger as a parallel process in the display of impulsive, “angry” aggression. *Aggression: Theoretical and empirical reviews*, 1, 103-133.
- Berrebı, S. J., Hans, E., Chiabaut, N., Laval, J. A., Leclercq, L., & Watkins, K. E. (2018). Comparing bus holding methods with and without real-time predictions. *Transportation Research Part C: Emerging Technologies*, 87, 197-211.
- Bozdemir, O. (2017). Basketbol oynayan farklı eğitim kademelerindeki öğrencilerin spor ortamındaki empati becerileri ile fair play davranışları arasındaki ilişki. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Bilim Dalı Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000350246>

- Bragazzi, N. L., Rouissi, M., Hermassi, S., & Chamari, K. (2020). Resistance training and handball Players' isokinetic, isometric and maximal strength, muscle power and throwing ball velocity: A systematic review and meta-analysis. *International journal of environmental research and public health*, 17(8), 2663.
- Burgul, A., & Çulha, U. (1991). *Basketbolun tekniği*. Neyir Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. <https://depo.pegem.net/9789944919289.pdf>
- Canlı, T., Canlı, U., & Taşkın, C. (2021). Altyapı sporcularının antrenör-sporcu ilişkilerinin ahlaki karar alma tutumlarına etkisinin belirlenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 22-35.
- Certel, Z., Bahadır, Z., & Çelik, B. (2020a). ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİ SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI. *Spor ve performans araştırmaları dergisi*, 11(3), 221-230.
- Certel, Z., Bahadır, Z., & Çelik, B. (2020b). ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİ SPORTMENLİK DAVRANIŞLARI. *Spor ve performans araştırmaları dergisi*, 11(3), 221-230.
- Connelly, D. (1988). Increasing intensity of play of nonassertive athletes. *The Sport Psychologist*, 2(3), 255-265.
- Çakıcı, H. A. (2019). Amatör futbolcuların liderlik özellikleri ile sportmenlik yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- Çumralıgil, B., & Görücü, A. (2007). Örgütlenme yönetim biçimleriyle spor. *Konya: Selçuk Üniversitesi Yayını*.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2012). Self-determination theory. *Handbook of theories of social psychology*, 1(20), 416-436.
- Dever, A. (2015). *Spor Sosyolojisi*, 2 Baskı. *Ankara: Siyasal Kitabevi*.
- Dixon, N. (1999). On winning and athletic superiority. *Journal of the Philosophy of Sport*, 26(1), 10-26.
- Drinkwater, E. J., Pyne, D. B., & McKenna, M. J. (2008). Design and Interpretation of Anthropometric and Fitness Testing of Basketball Players: *Sports Medicine*, 38(7), 565-578. <https://doi.org/10.2165/00007256-200838070-00004>
- Ekici, H. (2013). Demografik özelliklere göre türkiye'de sporda şike algısı ve gaziantep ili örneği. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 1-26.

- Ekinci, H. B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin sportmenlik davranışları ile başarı algıları* [Master's Thesis]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Erdemli, A. (1997). Spor, hümanizm ve olimpizm. *Felsefe Arkivi*, 30. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/14435>
- Fişek, K. (1985). 100 soruda Türkiye spor tarihi. (No Title). <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282270163365632>
- Fişek, K. (2003). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi: Dünyada, Türkiye’de* (C. 40). YGS Yayınları.
- Fleming, C. (2011). Fair Play. *World Literature Today*, 85(3), 63-64.
- Gerek, Z., ÜNVEREN, A., & SEYHAN, S. (2015). TÜRKİYEDE FUTBOLLA İLGİLİ YAZILI MEDYADA KULLANILAN ARGO, KÜFÜR VE SAVAŞ METAFORLARININ İNCELENMESİ. *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 44. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&profile=ehost&scope=site&authType=crawler&jrnl=13021842&AN=102199723&h=7K7AlxfyDOSIx5yPA0cG11%2BS50oLbVppD8azLYuiPLKAHE2jNlpUobtgQBhtQbfzThn%2BB1DLW0sRMUnt%2BMFNoQ%3D%3D&crl=c>
- Gökçe, A. (2011). Futbol açısından ülkemizde ve dünyada doping konusuna genel bakış. *Doping ve futbolda performans artırma yöntemleri*, 77-80.
- Green, T., & Gabbard, C. (1999). Do we need sportsmanship education in secondary school athletics? *Journal*, (Spring), 11, 13.
- Gumus, H., Saracli, S., Yagmur, R., Isik, O., & Ersoz, Y. (2020). The investigation of sportsmanship behaviors of university students. *Revista de psicología del deporte*, 29(1), 0013-0020.
- Gümüşgöl, O. (2016). Futbol seyircilerinde saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi. *Kütahya, Dumlupınar Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi*. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000136814>
- Gürpınar, B. (2009). Basketbol ve futbol hakemlerinin karşılaştıkları sportmenlik dışı davranışlar ve bu davranışların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara*. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000360588>

- Haynes, F. (2002). Eğitimde Etik,(S. Kunt Akbaş Çev.). *İstanbul: Ayrıntı Yay.*
- İmamalı, H., & Ünver, G. (2018). Spor karakterinin demografik nitelikler açısından incelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 36-49.
- İnal, A. N. (1998). *Futbolda eğitim ve öğretim*. Nobel.
- Jones, M. V. (2003). Controlling emotions in sport. *The sport psychologist*, 17(4), 471-486.
- Kahraman, Â. (1989). Cumhuriyete kadar Türk güreşi. (No Title). <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282272796863232>
- Kandaz, N. (2005). Spor Tarihi. *Ankara. Uluslararası insan Bilimleri Dergisi*.
- Karafil, A. Y., Atay, E., Ulaş, M., & Melek, C. (2017). Spora katılımın beden eğitimi dersi sportmenlik davranışları üzerine etkisinin araştırılması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1-11.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Kaya, S. (2011). İlköğretim okul yöneticilerinin, beden eğitimi öğretmenlerinin ve öğrencilerinin okul spor programlarındaki fair-play anlayışları: Bolu ili örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu*. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000129466>
- Kayıoğlu, N. B., Altınkök, M., Temel, C., & Yüksel, Y. (2015). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının incelenmesi: Karabük ili örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1(3), 1045-1056.
- Keating, J. W. (1964a). Sportsmanship as a moral category. *Ethics*, 75(1), 25-35.
- Keating, J. W. (1964b). Sportsmanship as a Moral Category. *Ethics*, 75(1), 25-35. <https://doi.org/10.1086/291517>
- Koç, Y., & Güllü, M. (2017). Lise öğrencilerinin beden eğitimi dersi sportmenlik davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 19-30.
- Kurt, T., Kılıç, M., Kılıç, M. N., Özbayraktar, F., Yücel, E., & Kıvanç, C. (2016). Türk spor tarihi. *Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*.
- Kurtiç, N. (2006). Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko sosyal nedenler. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı*.

- Lauer, L., & Paiement, C. (2009). The playing tough and clean hockey program. *The Sport Psychologist*, 23(4), 543-561.
- Lee, M. J., Whitehead, J., & Ntoumanis, N. (2007). Development of the attitudes to moral decision-making in youth sport questionnaire (AMDYSQ). *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 369-392.
- Loland, N. (2002). Reliability of the physical activity scale for the elderly (PASE). *European Journal of Sport Science*, 2(5), 1-12. <https://doi.org/10.1080/17461390200072504>
- Mattesi, M. A. (2002). *The effects of an aggression-management training intervention program on controlling ice hockey player penalty minutes*. West Virginia University. <https://search.proquest.com/openview/53a8592e24ceaa00d052a850435eb855/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Mil, H., & Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: Bir maçın analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55), 231-247.
- Orhun, A. (1992). Fair play okul sporunda bir eğitim ilkesidir. *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongre Bildirileri*, 20-22.
- Özbek, O. (1999). SPORDA ETİK DIŞI DAVRANIŞ ALANLARI VE ETİK İLKELER. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 38-50.
- Özbek, O., & Şanlı, E. (2011). KARATE BRANŞINDAKİ ÜNİVERSİTE ELİT SPORCULARININ BU BRANŞA YÖNELME NEDENLERİ VE BEKLENTİLERİ. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 203-214.
- Özerkan, K. N. (2004). Spor psikolojisine giriş. *Nobel Yayınları*, Ankara.
- Özsoy, S., & Yıldız, K. (2013). TÜRKİYE'DEKİ SPOR BASININDA NEFRET SÖYLEMİ. *International Journal of Social Science Research*, 2(2), 46-60.
- Pehlivan, Z., & Konukman, F. (2004). Fair-Play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 49-53.
- Polat, Ö. (2019). *Curling sporcularında takım birlikteliğinin farklı değişkenler açısından incelenmesi* [PhD Thesis, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Kış Sporları ve Spor Bilimleri ...]. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000219665>
- Robazza, B. (2006). *Frequency and direction of competitive anger in co...* <https://sponet.fi/Record/4012214>

- Sevil, T. (2012). Boş zaman ve rekreasyon: Kavram ve özellikler. *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi İçinde* (Ed: Serdar Kocaekşi), 2-26.
- Sortullu, C. (2011). *Empati eğitim programının 12 yaş grubu erkek basketbolcularda empati becerileri ve takım birlikteliği üzerine etkisi* [Master's Thesis]. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Soykan, A., Mungan Ay, S., & Akınalp, H. (2019). KARATE HAKEMLERİNİN SPORTMENLİK DIŞI DAVRANIŞLARLA İLGİLİ KİŞİSEL GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ. *Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Sciences*, 34. https://www.researchgate.net/profile/Serap-Ay/publication/331832595_KARATE_HAKEMLERININ_SPORTMENLIK_DISI_DAVRANISLARLA_ILGILI_KISISEL_GORUSLERININ_INCELENMESI/links/5c8f629e92851c1df94858f0/KARATE-HAKEMLERININ-SPORTMENLIK-DISI-DAVRANISLARLA-ILGILI-KISISEL-GOeRUeSLERININ-INCELENMESI.pdf
- Stornes, T., & Bru, E. (2002a). Sportspersonship and Perceptions of Leadership: An Investigation of Adolescent Handball Players' Perceptions of Sportspersonship and Associations With Perceived Leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15. <https://doi.org/10.1080/17461391.2002.10142577>
- Stornes, T., & Bru, E. (2002b). Sportspersonship and Perceptions of Leadership: An Investigation of Adolescent Handball Players' Perceptions of Sportspersonship and Associations With Perceived Leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6), 1-15. <https://doi.org/10.1080/17461391.2002.10142577>
- Şahin, M. (2009). *Spor Ahlakı ve Sorunları*, Evrensel Basım Yayım. İstanbul.
- Tanriverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies. Publication of Association Esprit, Société et Rencontre Strasbourg/FRANCE*, 5(8), 1071-1093.
- Taylor, J. (1996). *Intensity regulation and athletic performance*. <https://psycnet.apa.org/record/1996-03380-004>
- Tel, M. (2014). TÜRK TOPLUM YAŞANTISINDA FAİR PLAY. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2(Special Issue 1), 694-704.
- Tenenbaum, G., Stewart, E., Singer, R. N., & Duda, J. (1997). Aggression and violence in sport: An ISSP position stand. *Sport Psychologist*, 11, 1-7.

- Thomas, S. P. (2009). Teaching Healthy Anger Management. *Perspectives in Psychiatric Care*, 37(2), 41-48. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6163.2001.tb00617.x>
- Topan, A. (2011). Ortaöğretim kurumlarında okullar arası futbol müsabakalarına katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının kulüp deneyimlerine göre incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.* <https://platform.almanhal.com/details/thesis/2000364108>
- Topcu, E. Ü. (2013). *Sportmenlik ve etik ilişkisi* [Master's Thesis, Niğde Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000147078?ID=4-2000147078>
- Tuncay, R. (1991). Rehberlik ve beden eğitimi. 1. *Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu*, 334.
- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A., & Soslu, R. (2010). TAKIM SPORLARI VE BİREYSEL SPORLAR YAPAN SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Vallerand, R. J. (1997). Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation. *Advances in experimental social psychology/Academic Press.* <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0065260108600192>
- Yalçın, K. Y. (2006). Yerleşik ve taşınmalı eğitim yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin toplumsallaşmasında beden eğitimi ve sporun önemi Kütahya ili örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.* <https://platform.almanhal.com/Details/Thesis/2000137596>
- Yapan, H. T. (1992). *Spor ahlakı-beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim* [Master's Thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)]. <https://search.proquest.com/openview/292aecb4c70f93334308b8019bc1eaa1/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2026366&diss=y>
- Yasemin, G., & Sunay, H. (2010). Türkiye ve Fransa'da Uygulanan Spor Yönetiminin Kamu Yönetimi Açısından Karşılaştırılması. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1), 7-16.
- Yıldıran, İ. (1992). Sporda fair play kavramının tarihsel boyutları. *Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri*, 3, 174-179.

- Yıldıran, İ. (2004). Fair play: Kapsami, türkiye'deki görünümü ve geliştirme perspektifleri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 3-16.
- Yıldıran, İ. (2005). Fair play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 3-16.
- Yıldırım, M. (2017). ÜNİVERSİTELERDE OKUL VE KULÜP TAKIMLARINDA OYNAYAN SPORCULARIN SPORDA FAİR-PLAY ANLAYIŞLARININ BELİRLENMESİ (ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ). *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-15.
- Yoncalık, O., & Gündoğdu, C. (2007). Sporda ahlaki bir sorun olarak doping. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 128-134.
- <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6222.pdf> adresinden alınmıştır.
- 2024 tarihinde Türkiye Curling federasyonu: <https://www.curling.gov.tr/curling> adresinden alındı.
- TBF. . 2024 tarihinde <https://tbf.org.tr> adresinden alındı.
- TDK, (2023). www.tdk.gov.tr, (14.09.2023).
- Türkiye Fair Play Konseyi, (2017)
- Türkiye Doping Mücadele Komisyonu (TDMK) (2015). Erişim: 29.08.2023, <http://www.tdmk.org.tr/yururluktekiler/>

9. EKLER

EK-1: ETİK KURUL

T.C. KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ ETİK KURUL KARARLARI									
Toplantı Tarihi: 29.05.2023	Toplantı Sayısı: 2023/11								
Üniversitemiz Etik Kurulu 29.05.2023 tarihinde Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.									
Karar: 05 Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Antropoloji Eğitimi Ana Bilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Ali Kemal TAŞKIN'ın danışmanlığını yaptığı 2110351002 numaralı yüksek lisans öğrencisi Emine ŞAHİN'in "Farklı Spor Branşlarına Göre Sportmenlik Anlayışının İncelenmesi" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna, konunun gereği için Rektörlük Makamına arzına;									
Oy birliği ile karar verilmiştir.									
<table border="1"><tbody><tr><td colspan="2">Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan</td></tr><tr><td>Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı</td><td>Prof. Dr. Abdurrahman ÇETİN Üye</td></tr><tr><td>Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye</td><td>Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye</td></tr><tr><td>Prof. Dr. Memet KULE Üye</td><td>Doç. Dr. Zehra GÖKÇE Üye</td></tr></tbody></table>		Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan		Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Abdurrahman ÇETİN Üye	Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye	Prof. Dr. Memet KULE Üye	Doç. Dr. Zehra GÖKÇE Üye
Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan									
Doç. Dr. İbrahim EFE Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Abdurrahman ÇETİN Üye								
Prof. Dr. Halil ALDEMİR Üye	Prof. Dr. M. Fatih KANTER Üye								
Prof. Dr. Memet KULE Üye	Doç. Dr. Zehra GÖKÇE Üye								
ASLI GİBİDİR. Prof. Dr. Muhammet Ruhat YAŞAR Başkan									

10. ÖZGEÇMİŞ

1. KİŞİSEL BİLGİLER			
Adı Soyadı	:Emine ŞAHİN		
Unvanı	:		
ORCID	: 0000-0001-6275-990X		
Doğum tarihi	:		
Doğum yeri	:		
E mail	:		
2. ÖĞRENİM BİLGİLERİ			
Derece	Alan	Üniversite	Yıl
3. YABANCI DİL BİLGİSİ			
1-)			
2-)			
3-)			
4. MESLEKİ DENEYİM VE ÜYELİKLER			
1-)			
2-)			
3-)			
5. YAYINLAR VE ÖDÜLLER			
1-)			
2-)			
3-)			

